Др. МИХАЙЛО КОС

ПРО ПОЛОВІ СПРАВИ

Четверте змінене видане
з образками.

Ціна 30 ц.

1916
Накладом Руської Книгарні 850 Мейн Стр. Вінніпеґ, Ман.

ЗМІСТ.

Др. МИХАЙЛО КОС

ПРО ПОЛОВІ СПРАВИ

Четверте змінене видане
з образками.

1916

Накладом Руської Книгарні 850 Мейн Стр. Вінніпеґ, Ман.

ВСТУПНЕ СЛОВО.

Полові справи заскакують молодіж без ніякого знаня і приготованя до сеї дуже важної хвилї в житю; молодіж, як хлопці так дівчата, зовсім не поучена, в чім лежить суть полового дозріваня, який спосіб природного заспокоюваня полових почувань і які заходять притім небезпеки з огляду на полові заразливі хороби; також не поінформована яка шкода для тіла, коли заспокоює ся полові почуваня неприродним способом. Сьому винен наш погляд на виховане молодіжи, що наказує держати її у несвідомости про полові справи з уваги на соромливість і моральність. Моралїсти уважають за неморальну річ навіть предметово поучити молодіж про природні (фізіольоґічні) прояви в житю людського (і звіринного) орґанїзму з обсягу полових справ. Натуралїсти зі своєю засадою, що природні справи не погані,не мають приступу до офіціяльного виховання молодіжи. І виходить із того таке, що про полові справи мовчить ся дома і в школах, наче би їх зовсім не було; мовчки полишає ся молодіжи, щоби вона здобувала собі інформації про полове житє орґанїзму на власну руку. І молодіж, приневолена в своїм

часї половими почуванями, розвідує ся про полові справи майже без виїмку з непевних жерел, тай ще до того понайбільше з нечистих жерел, за дуже дорогу оплату, бо за полову заразливу недугу, з якою знов не знає, що почати.

Було би пожадано, щоби молодїж інформувала ся про полові справи в відповідну хвилю,в офіціяльній школї, головно від шкільних лїкарів, яких треба би в тій цїли установити по школах.

Отсї стрічки мають на увазї головно молодїж і ставлять собі за задачу подати їй найпотрібнійші відомости про полові відносини, щоби вона в хвили полового дозріваня мала в руцї бодай коротке, але предметове представленє природних прояв, що дотикають полових орґанів. Рівночасно має отсе письмо виповинити прогалину в шк. книжках, де описуєсь людське тїло,а при тім усе опускаєсь полові части тїла.Се пропусканє полових орґанів у шільних книжках має свою причину і не менї судити про неї. Коли в дальших стрічках описуеть ся полові части тїла, то дїє ся се єдино в цїли поученя, в цїли доповненя шкільної науки, про те в чистій цїли і зовсїм ясній кождому розумному. Хто думавби іначе і схотїв би шукати в отсїм письмі приперченої (пікантної) лектури, той лїпше зробить, коли отсеї книжочки не буде читати.

——o——

I. АНАТОМІЯ ПОЛОВИХ ЧАСТИЙ ТІЛА.

Поговорім найперше про будову половиx частий тіла (анатомію) у мужчини і женщини тай про призначене і ділане (фізіольоґію) поодиноких частий полових орґанів.

а) У мужчини

Долішня часть черевної ями, обнята бедровими кістьми, крижовою костю і хвостовою костю називає ся лоханею. Бедрова кість кождого боку складає ся з трьох частий, а саме з клубової кости, соромної кости і сідальної кости. Де ті три кости зростають ся, там на їх внїшнім боці є ямка для приміщеня головки удової кости. В лохани і її найблизшім сусідстві містять ся полові части тїла (пор. образок 1).

Головною прикметою мужчини є дві залози, звані яйцями, де витворює ся мужеське сїмя. Яйця (пор. образок 2) уміщені в шкірянім мішку, званім мошнами, який вистелений підшкірною верствою гладких мязових волокон, званою туніка дартос. Мошна розділені осібною стїнкою на ліву і праву половину, для поміщеня лївого і правого яйця. Лїва половина мошен звисає звичайно трошка низше, як права і ліве яйце стоїть трошка низше, як праве. Мужеське яйце має вид і величину го-

лубячого яйця, воно сладає ся з великого числа рурочок, чи там каналиків, де витворює ся мужеське сімя. Ті каналики сплітають ся зі собою, а остаточно виходить лиш кільканайцять каналиків крізь задню стїну болонки, що обгортає саме яйце.

Поза яйцем сплїтає ся зі собою тих кільканай цять каналиків поновно і творить прияйче, що лежить при задній стїнї яйця; само яйце стоїть довшою своєю осею з гори на діл, прияйче прилягає поздовж до яйця і творить із яйцем одну цїлість. Прияйче грає велику ролю при трипровій хоробі мочової цївки, бо то воно запалює ся під впливом трипрової заразы, і загально знана ся болюча хороба під назвою запаленя яйця, хоч дійсно се запаленє прияйча. Прияйче грубше в своїй горішній части, а чим дальше в долину тим менше воно обємисте, аж у кінци переходить в оден- одинокий провід сїмени, який веде від долїшного кінця прияйча в гору, щоби через пахвиновий канал в черевній стїнї дістати ся до черевної ями. Разом із сїменним проводом маємо між яйцем а пахвиновим каналом іще кровоносні судини, нерви і властивий мяз, що підносить яйце, а все те зібране разом творить сїменний мотузок, який можна вимацати крізь шкіру в мошнах. При сильнійшім стисненю сїменного мотузка між пальцями відчуває осмотрюваний мужчина властивий біль, що походить від нервів, обнятих у сїменнім мотузку. Також при натисканю на мужеське яйце

відчуває мужчина властивий, а дуже дітливий біль так, що по нім можна добре відріжнити мужеське яйце від можливої хоробливої нарости, чи ґуза в мошнах і околици пахвинового каналу. Кровоносні судини йдуть у сіменнім мішку в двох напрямах, а то: артерії (бючки), що доводять свіжу кров, йдуть із черевної ями до яйця, отже з гори в долину; зужита кров виходить із яйця до гори, до черевної ями.

Пахвиновий канал лежить у черевній стінї і пробиває скісно черевні мязи, яких є три верстви. Той конець пахвинового каналу, до входить сіменний провід лежить близше середньої лінії тіла. Дальше біжить пахвиновий канал на вні від середини тіла, а в нім сіменний провід разом зі своїми кровоносними судинами і нервами і входить до черевної ями, де вже відлучують ся кровоносні судини і нерви від сіменного проводу. Кровоносні судини і нерви йдуть до більших своїх пнів, а сіменний провід подає ся до долїшної стіни мочового міхуря, де лежить сіменний міхурець, призначений на те, щоби там збирало ся на запас мужеське сімя, витворене в яйцях і доведене сюда сіменними проводами. Лївий і правий сіменний міхурець получений з сіменним проводом свого боку і підчас полової злуки виходить сімя до сіменного проводу, який переходить дальше через крокову залозу до мочової цївки. Часть сіменного міхурця аж до вхо

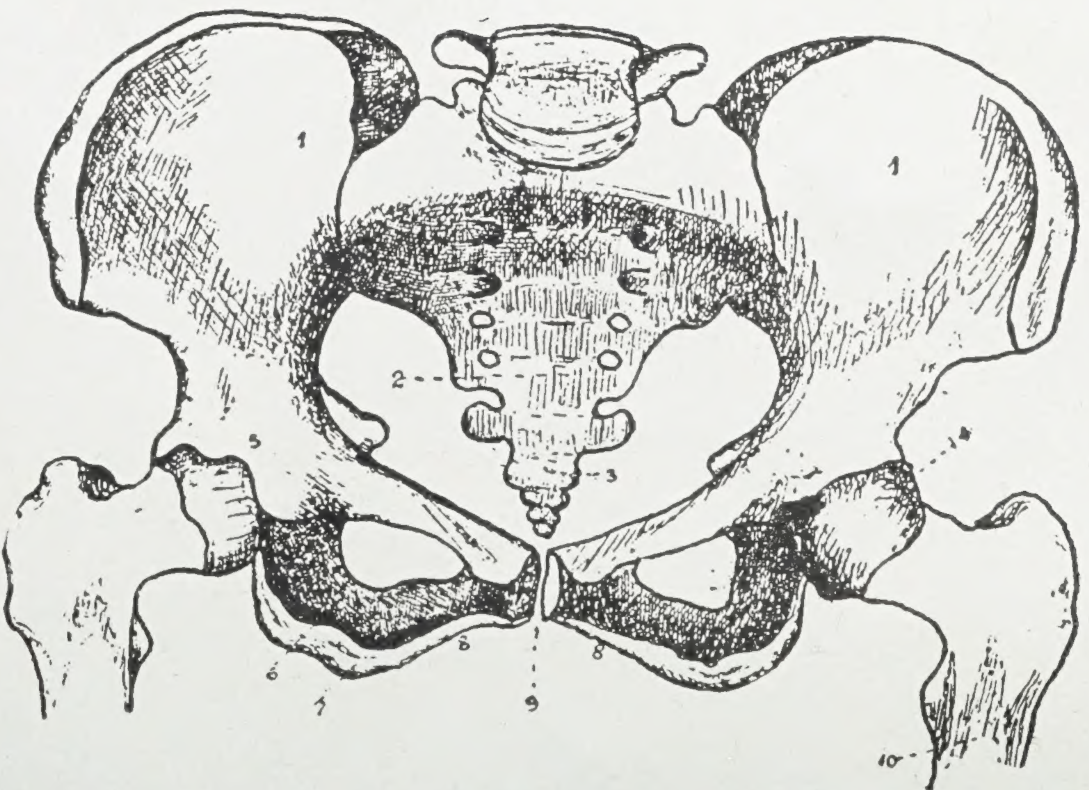

Образок 1.

Лохань.

1. Os ilei. 2. Os sacrum. 3. Os coccygis. 4. Caput ossis femoris. 5. Os pubis. 6. Os ischii. 7. Tuberositas ossis ischii. 8. Arcus ossium pubis. 9. Symphysis ossium pubis. 10. Os femoris.

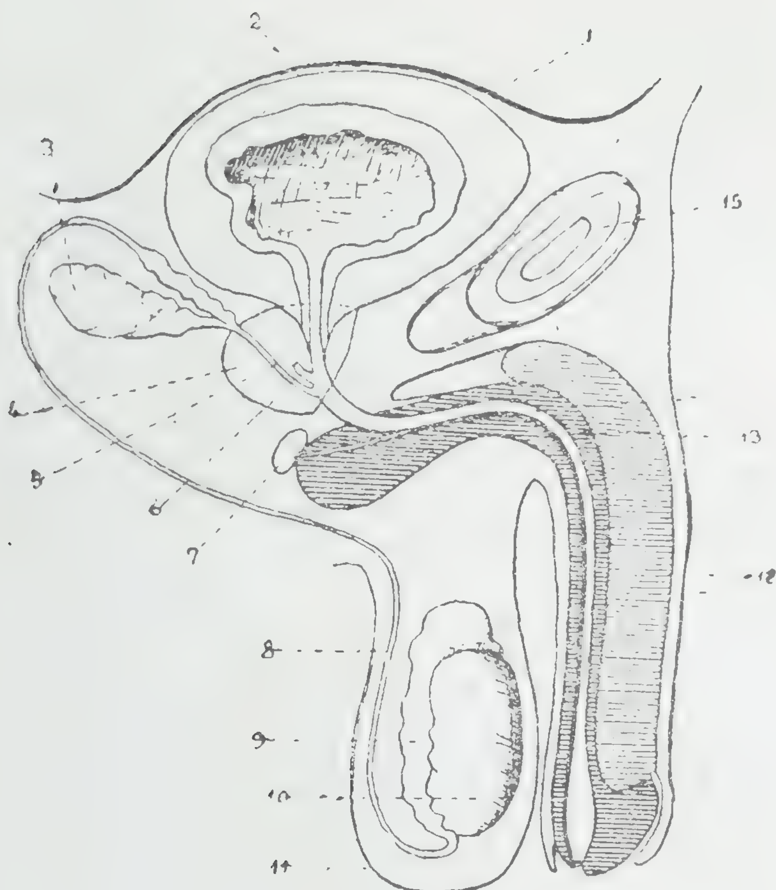

Образок 2.

Шематичний перекрій мужеських полових частий тїла з переду в зад.

1. Peritoneum.
2. Vesica urinaria.
3. Vesicula seminalis.
4. Prostata
5. Ductus ejaculatorius.
6. Vesicula prostatica
7. Glandula bulbourethralis (Cowperi).
8. Ductus deferens
9. Epididymis.
10. Testis.
11. Scrotum
12. Corpus cavernosum penis.
13. Corpus cavernosum urethrae.
14. Urethra.
15. Symphysis ossium pubis.

ду в мочову цївку, називає ся проводом до виприскуваня сїмени, бо мужеське сїмя не випливає з него підчас полової злуки одностайно та рівно, але виприскує то сильнїйше то слабше. Крокова залоза має вид і величину каштана, зверненого грубшим кінцем до гори, а тоншим на діл. Крізь крокову залозу переходить мочова цївка зараз по виходї з мочового міхуря і то так, що мочова цївка лежить близше передньої поверхнї, а з заду мочової цївки лежить більша часть крокової залози. І крізь ту задню грубшу часть крокової залози пробиваєть ся провід до виприскуваня сїмени скісно з заду і гори на перед і діл тай входить у тім самім напрямі в мочову цївку. Лївий і правий провід сїмени має в мочовій цївцї осібний вхід, а межи обома вхідними пунктами лежить сїменний горбочок (пор образок 3), чи там троха грубший фалд слизної болони. По обох боках сїменного горбочка лежить по кілька усть проводів, що доводять сюда витвір крокової залози, який лучить ся підчас полової злуки з мужеським сїменем і разом із ним виприскує із мочової цївки до похви женщини. Мочовий міхур лежить із заду за соромними кістьми в лоханї; до мочового міхуря спливає моч з двох нирок, що лежать в околици крижий, через два мочоводи, а ті входять до мочового міхуря, пробиваючи скісно його задню стїну. Моч спливає мочоводами безнастанно, збирає ся в мочовім міхури, а коли назбирає ся в більшій

скількости, міхур відчуває потребу віддати її. Віддаванє мочи залежить від волї чоловіка; тодї натискають стїни міхуря на моч і випихають її крізь мочову цївку на двір. В стїнах міхуря лежать гладкі волокна мязові і вони то мають здібність стягати ся і так сильно напирати на моч, щоби її видалити.

Мочова цївка довга на 15 до 17 цм. починає ся в долїшній части міхуря, а кінчить ся внїшним отвором в головцї мужеського члена. Самий початок мочової цївки коло міхуря переходить через крокову залозу, обнятий нею зі всїх боків і називає ся кроковою частію мочової цївки. Коли крокова залоза за для запаленя, скалїченя або тисненя якого повотвору і т. п. побільшить ся, то тисне на мочову цївку, а часом і цїлком її стискає так, що моч не може відпливати з мочового міхуря і треба конче лїкарської помочи, щоби випустити її на внї. Понизше крокової части мочової цївки йде так само довгий кусень цївки, необнятий нїчим, а найвузший з цїлої цївки. Вся дальша часть мочової цївки окружена ямистим тїлом, в якім є ями, що можуть наповнювати ся кровю. Ямисте тїло мочової цївки начинає ся там, де вона переходить попід місцем зросту обох соромних костий і буває тутки грубше нїж у дальшім перебігу та називає ся булбус уретрае, сама-ж мочова цївка в тім місци троха розширена. В тїй части мочової цївки вливають ся проводи двох невеличких, мов горох, залоз, що лежать позаду свобідної

Шематичний перекрій мужеського члена з лївого боку в правий бік.

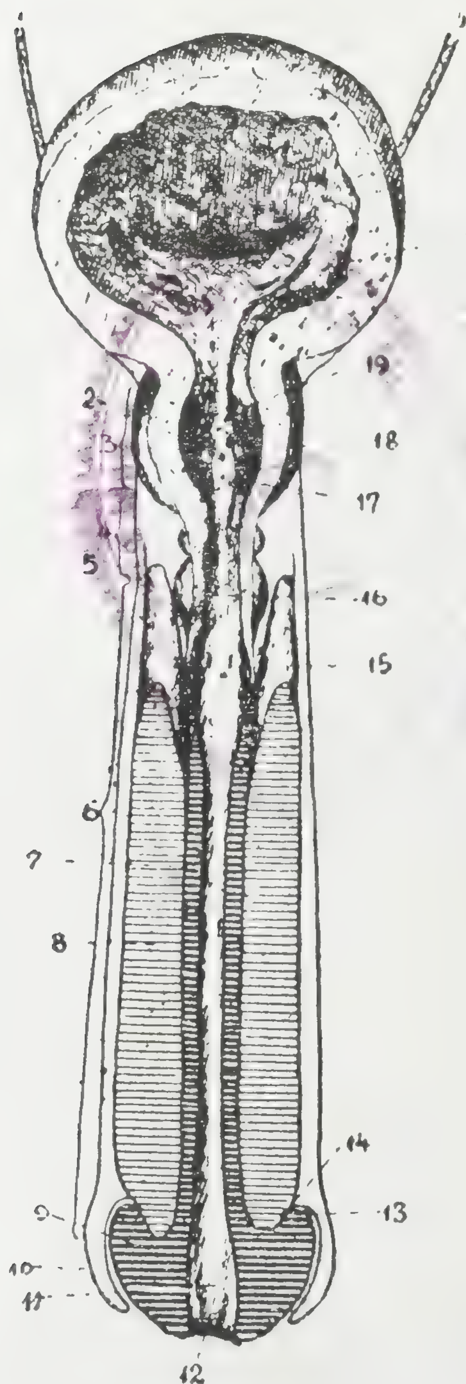

Образок 3.

1. Ureter.
2. Усте vesicae prostaticae.
3. Pars prostatica.
4. Pars membranacea.
5. Усте ductus prostatici.
6. Pars cavernosa.
7. Corpus cavernosum urethrae.
8. Corpus cavernosum penis.
9. Glans penis.
10. Praeputium
11. Fossa navicularis.
12. Orificium cutanlum.
13. Corona glandis
14. Sulcus retroglandularis.
15. Усте glandulae Cowperi.
16. Pars bulbosa.
17. Усте ductus ejaculatorii.
18. Prostata.
19. Colliculus seminalis.
20. Усте мочовода.

части мочової цївки і долучають свій витвір до сїмени виприскуваного підчас полової злуки. Дальший перебіг мочової цївки в ямистім тїлї не представляє нїчого особлившого, аж перед самим внїшним отвором розширяє ся мочова цївка незначно і ся часть називає ся лодковою, а звісна вона з того, що тут осїдає триповий заразок підчас зараженя трипром і тутки почуває хорий найперше, що запалена слизна болона пече і виділяє білявий гній. Ямисте тїло мочової цївки грубіє при внїшнім кінци цївки значно і творить головку мужеського члена, покриту подвійним листком шкіри, званим залупою. Залупу можна пальцями стягнути на зад головки, а обнажена головка показує ся покрита нїжною скіркою, дуже вразливою на подразненя, дотиканє і потиранє, бо в нїй приміщені вельми нїжні нерви, які грають головну ролю при половім подразненю так, що мужчина почуває в головцї мужеського члена полову розкіш підчас полової злуки, а головно підчас спусканя сїмени. Головка мужеського члена має на заднім краю згрубілий вал, а за ним є ровик, де в шкірі приміщені дрібні залози, що витворюють лойовату масу, яка має властивий собі запах. На долїшнїй части головки прикріплена залупа до головки привязкою так, що тут залупи не можна відтягнути цїлковито поза головку, бо привязка не пускає. При половій злуцї грає привязка дуже часто прикру ролю, бо при наглім і безоглядній вводженю мужесько

го члена до похви, розриває ся привязка, або бодай наддирає ся, а в так повсталу ранку може увійти заразок полових недуг без перешкоди. Часом трафляє ся, що залупа звужена на краю і не дає себе зтягнути з головки. Те звуженє залупи може бути причиною запаленя головки, бо чищенє головки стає неможливе, особливо, коли дістануть ся під залупу хоробові заразки. Нераз буває так, що звужена залупа дасть ся з трудом зтягнути з головки, але зараз же запне ся за головкою і не дасть ся затягнути назад. Сей стан називаємо парафімосіс і він також прикрий, бо парафімосіс угнїтає мужеський член, доводить до опухненя головки і нерідко доходить до того, що жива тканина на стисненім місци завмирає..

Мужеський член складає ся побіч ямистого тіла мочової цївки, ще з двох ямистих тіл властивих, що приросли до тої галузи сідальної кости, яка йде від сідального ґуза до соромної кости. Під місцем зросту соромних костий стикають ся оба ямисті тіла мужеського члена, а в рівчику між ними обома, на дол. стороні, укладаєсь ямисте тіло моч. цївки Всї три ямисті тіла, злучені зі собою злучною тканиною і заосмотрені доводячими і відводя чими кровоносними судинами тай нервами, творять мужеський член. Ямисті тіла мають у собі ями, чи там простори, де може назбирати ся богато крови, а коли її відплив здержить ся відповідними запорами, тоді ямисті тіла набирають більшого обєму і твердости

Образок 4.

Перекрій матиці з лївого боку на правий бік.

1. Fimbriae. 2. Tuba Fallopiae. 3. Fundus uteri. 4. Ostium uterinum tubae. 5. Cavum uteri. 6. Orificium internum uteri. 7. Orificium externum uteri. 8. Pars vaginalis uteri. 9. Canalis cervicalis. 10. Plicae palmatae. 11. Corpus uteri. 12. Ligamentum ovarii. 13. Ligamentum teres. 14. Ovarium. 15. Ostium abdominale tubae.

так, що мужеський член може бути введений в похву женщини. Такий стан напруженя мужеського члена називає ся ерекціо. Перебіг мужеської мочової цівки в стані напруженя мужеського члена має лиш одно вгнутє звернене до гори там, де вона переходить попід місце зросту соромних костий, внішний отвір моч. цівки звернений наперед і трошка до гори. В стані супочинку звернена більша часть мужеського члена зі своїм внішним отвором в долину, через що мочова цівка дістає друге вгнуте місце там, де вийшла з під зросту соромних костий. Вгнутість сього місця звернена назад і в долину.

Місце, де в середній лінії тїла зростають ся соромні кости обох боків, і їх найблизшу околицю, покриває шкіра, у полово дозрілих осіб поросла волосєм, а що воно трохи піднесене понад сусїдство, то називає ся горбком Венери.

б) У женщини.

Цїхою женского пола є яєчник (пор. образок 4), залоза, що витворює людське яєчко. Яєчників є два, лївий і правий: прикріплені вони до лївого і правого боку матицї власними привязками. Яєчники і матиця приміщені в лохани. Яєчник є величини великого бобового зерна, тоншим кінцем звернений до матицї і тим кінцем привязаний до неї своєю привязкою. Коли яєчко дозріє в яєчнику,

то лускає тоненька болонка яєчка на тім місци і яєчко дістає ся з яєчника до тої части черевної ями що обнята бедровими кістьми. щоби яєчко дістало ся до матиці, на те призначена цївка (трубка) Фальльопія, так названа від імени наслідувача анатома, що її найперше описав, а приміщена понад яєчком.Трубка одним кінцем впадає до матиці, а другий конець близько яєчника, але до нього не припирає. Сей конець троха розширений і заосмотрений на берегах торочками. Як зріле яєчко вийшло з яєчника, тоді торочки обхоблюють його, вводять у трубку Фальльопія і проводять до середини матиці.

Матиця лежить у лохани, з виду подібна до трохи сплощеної грушки, величини доброї сливки або невеликої грушки. Грубшим кінцем звернена до гори, а вузшим на долину. Матиця сплошена з переду до заду. Горішня часть матиці творить властиве тїло, а долїшня видовжена називає ся шийкою матиції. Сама верхня часть тїла матиці найширша і називає ся підставою. Долішня часть сторчить до похви і називає ся похвовою частию матиції. В серединї матиці є простір, що має вид трикутника на поперечнім перекрою матиції з лївого боку до правого. В обох горішних кутах трикутника впадають до матиції рурковаті проводи від яєчників, звані трубками Фальльопія; долішний кут трикутника має також отвір, що веде до похви через шийку матиції.

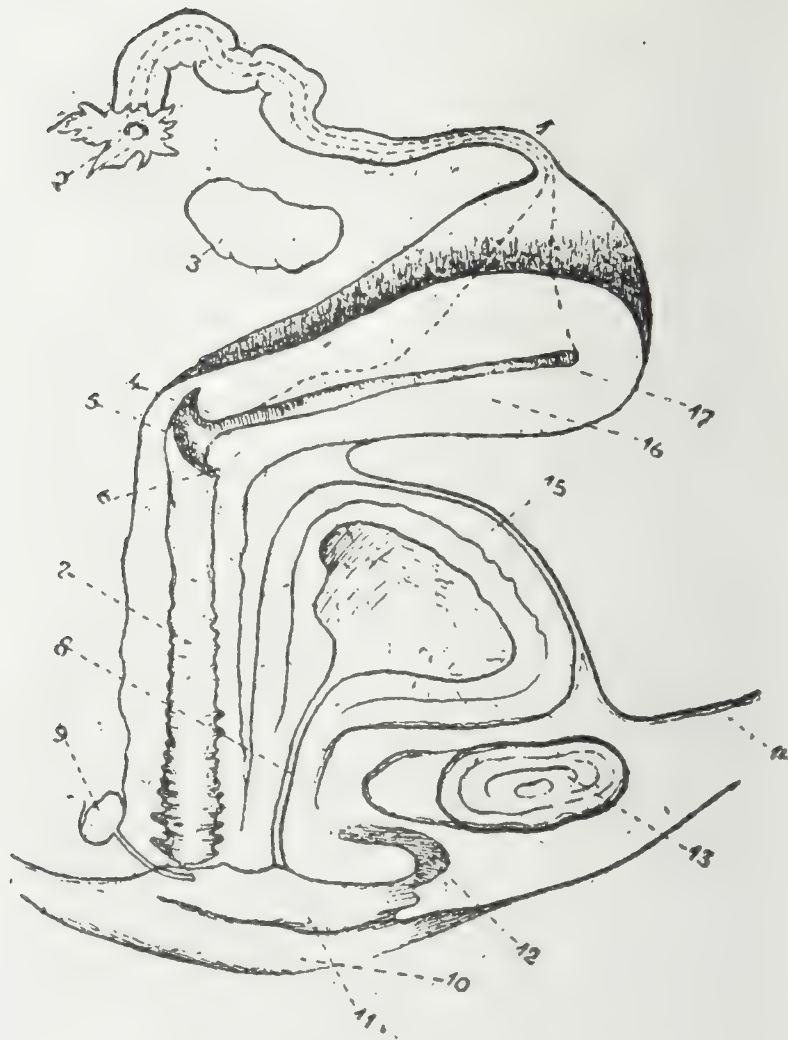

Образок 5.

Шематичний перекрій жіночих полових частий тїла з переду в зад.

1. Tuba Fallopiae. 2. Fimbriae. 3. Ovarium. 4. Labium posterius. 5. Orificium externum uteri. 6. Labium anterius. 7. Vagina. 8. Urethra. 9. Glandula vestibularis major (Bartolini). 10. Labium majus. 11. Labium minus. 12. Clitoris. 13. Symphysis ossium pubis. 14. Peritoneum. 15. Vesica urinaria, 16. Corpus uteri. 17. Fundus uteri.

Каналом шийковим матиці називає ся той видовжений провід у долішнім куті матичного простору що веде до похви. Середна матиці вистелена слизною болоною, котра в шийковім каналї має поперечні зморщки. Устє шийкового каналу до похви (пор образок 5) обняте троха згрубілим, гладким берегом похвової части матиці, на якім відріжняємо передню і задню губу. Але губи похвової части матиці гладкі лишень у дївчат і у жінок, що не родили. Коли жінка родила, то видно зморщки на похвовій части матиці. Стіни матиці зложені головно з гладких волокон мясних. (Звичайні мязи, пр. ті, що згинають по нашій волї руки або ноги звані в звичайнім житю мясом, мають поперечні пружки і називають ся пружковатими). Гладкі волокна ріжнять ся тим від поперечно пружковатих, що вони стягають ся, коли їх житєва задача того вимагає, а не тоді, коли чоловік хоче. Противно задача поперечно пружковатих мязів залежить від волї чоловіка. Мясні волокна матиці мають здібність незвичайно розростати ся коли того потреба. А така потреба заходить підчас вагітности,де обєм матиці доходить до величини більшої ніж голова у дорослого чоловіка, коли противно звичайно вона так велика, як мала грушка.

Матиця прикріплена до стін лоханї двома широкими привязками і двома мотузковатими привязками. Ті чотири привязки, дві з лївого, а дві з правого боку, разом із мязами,

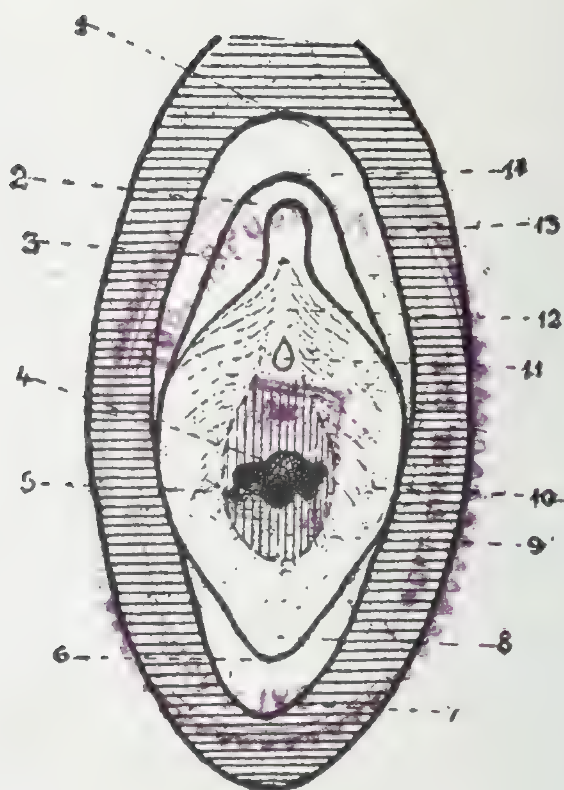

Образок 6.

Вн̈ішні полові части тїла у дївчини.

1. Commissura labiorum anterior.
2. Glans clitoridis.
3. Frenulum clitoridis.
4. Ostium vaginae.
5. Усте glandulae Bartolini.
6. Frenulum labiorum.
7. Commissura labiorum posterior.
8. Fossa navicularis.
9. Hymen fimbriatus.
10. Labium minus.
11. Orificium urethrae.
12. Vestibulum vaginae.
13. Labium majus.
14. Praeputium clitoridis.

що творять дно лохані, піддержують матицю в правильнім положеню посеред лохані. Ціла матиця разом з яєчниками і трубками Фальльопія покрита з верху (від сторони черевної ями) гладкою тонкою болоною, яка покриває і всї инші твори в черевній ямі, як кишки, печінку і т. д. Ся очеревна болона бере уділ у хоробах матиці, а для нас особливо важне її запалене при трипровім зараженю полових орґанів женщини, бо запалене очеревної в лохани дуже болюче і руйнує здоровлє в високім степени. Похвова часть матиці обнята горішною частию похви.

Похва, що тягне ся від долішної части матиці до внїшного свого входу (пор образок 6), довга на 8 до 10 цм. і вистелена слизною болоною, уложеною в богато поперечних зморщків. О ті поперечні зморщки потирає ся підчас полової злуки ніжна шкірка на головці мужеського члена і дізнає більшого полового подразненя. Внїшний вхід до похви у дївчат частинно заставлений дївочою болоною, яка однаково полишає ще доволї місця, щоби кров із матиці підчас місячки могла свобідно на вні відпливати. Дївоча болона се властиво фалд слизної болони похви і раз більше раз менше розвинена. Дївоча болона продирає ся звичайно підчас першої полової злуки з мужчиною через введенє мужеського члена в станї напруженя до похви. Сей акт полученний з болем і упливом крови з роздертої болони дїво-

чої; вона ще більше роздирає ся при породах дітий і опісля остають із неї на дальше житє гейби покарбовані останки.

Внїшні polові або соромні части у женщини творять дві пари губ. Великі губи простягають ся від горбка венери аж до межикроча т. є тої части шкіри, що лежить межи долїшним кінцем жіночого сорому а отвором задньої кишки. Великі губи, се фалди шкіри, порослі волосєм у полово дозрілих, на граници межикроча получені зі собою привязкою, за якою робить ся мала дучка або заглублене, де звичайно збирає ть ся гній хорої похви, коли вона заражена трипровою хоробою. Великі губи обох боків стикають ся зі собою, а борозда на місци зіткненя називає ть ся соромною бороздою. Великі губи прикривають собою малі губи, які мають легко покарбовані береги, не мають поросту і є цілком гладкі. Долїшні кінції малих губ гублять ся по обох боках входу до похви, а горішний конець кождої малої губи ділить ся на дві галузки, з яких долїшні галузки, доходять до розкішниції і творять так звану привязку розкішниції, а горішні галузки лучать ся зі собою і творять так звану залупу розкішниції. Сї назви відповідають назвам на мужеськім членї, бо розкішниця уважає ся за нерозвинений мужеський член. Розкішниця складає ся з двох ямистих тїл, які відповідають обом ямистим тїлам мужеського члена, тілько не так сильно розвинених. Вони лу-

чать ся з собою, творять на своїм переднім кінци частинну головку і та головка розкішни ці дізнає підчас полової злуки анальоґічного почутя розкоші, яке відчуває мужчина в головці свого мужеського члена. Простір межи розкішницею і входом до похви називає ся передсїнком похви і жіноча цївка мочова має тутки своє устє, значить воно відділене від обох ямистих тїл, які творять розкішницю, коли противно у мужчини мочова цївка зі своїм ямистим тїлом прилучена до обох ямистих тїл мужеського члена і творить одну цїлість. По обох боках передсїнка похви лежить богато сплетених жил, що підчас полового побу дженя або полової злуки наповняють ся обиль но кровю і творять також орґани розкоші у женщини.

По обох боках входу до похви мають своє устє залози, що витворюють лойовату масу о властивім запаху, а відповідають своїм значінєм відповідним залозам у мужчини. Мочовий міхур лежить у женщини за місцем зросту соромних костий, а перед матицею. Мочова цївка у женщини значно коротша як у мужчини і виносить 4 цм.; вона ширша також як у мужчини і має своє устє в передсїнку похви. та відділена від ямистих тїл розкіш ниці (пор. образок 6).

До полових орґанів женщини належать також грудні залози. Вони приміщені під шкірою передної грудної стїни і складають ся з великого числа малих залоз такого виду, як

Образок 7.

Перекрій грудної залози з переду ь зад.

1. Papilla mammae.
2. Ductus lactiferi.

грозно винограду, де витворює ся молоко, потрібне до кормленя новородка. Всі проводи молочні лучать ся в яких двайцять головнійших проводів і ті мають своє устє в бородавці грудної залози (пор образок 7). Грудні залози досягають у дівчини в часї полового дозріваня цїлковитого розвою; їх великість становить розвій елєментів, що мають витворювати молоко, а також відповідне нагромадженє товщу помежи властивими елєментами грудної залози, але вони розвинені дуже мало так, що звичайно лишень бородавка і троха нагро маджeного товщу представляють залозу. Однак часом приходить, що і у мужчини розвиває ся неправильно одна або й обі грудні залози до значного обєму, до величини доброго кулака, або і ще більше.

II. ФІЗІОЛЬОҐІЯ ПОЛОВИХ ЧАСТИЙ ТЇЛА.

а) У мужчини.

Коли полові части тїла дозріють, показує ся ось яке природне (фізіольоґічне) їх діланє. У мужчини витворює ся в яйцях мужеськe сїмя, переходить через прияйче, дальше через провід сїмени і збирає ся на запас у сїменних міхурцях. Підчас полової злуки виходить сїмя з сїменних міхурців, переходить через проводи до вприскуваня сїмени і вливає до мочової цївки по обох боках сїменного горбочка, а з відси дальше через мочову цїв-

ку виходить із мужеського тіла через вішний отвір мочової цівки. Підчас того, як сімя переходить через мочову цівку, домішує ся до нього витвір крокової залози, який вливає ся до мочової цівки також по обох боках сіменного горбочка і витвір залоз Купера, який вливає ся до мочової цівки в початку ямистої части мочової цівки. Витвір тих обох категорій залоз (крокової і Купера) прибільшує скількість слизоватої маси, що виходить на вні мужеського члена, однако її найважнійшою частию є сімя, яке вийшло з сіменних міхурців, бо лиш воно має в собі сіменні клітини. Сімя не випливає одностайно з мочової цівки на вні, але виприскує то сильнійше, то слабше задля того, що початок ямистої части мочової цівки окружений умисними мязами, які в даній хвилї стягають ся і виприскують сімя з більшою силою. Сіменна клітина так маленька, що її можна добре оглянути лише при помочи побільшаючого шкла (мікроскопу); вона складає ся з кліточки, або комірочки, наповненої плязмою (творчою субстанцією) і з нитковатої випустки, наче хвостика, який має здібність безнастанно рушати ся і тим способом посуває сіменну клітину наперед.

б) У женщини.

У полово дозрілої женщини витворює ся (дозріває) в яєчнику людське яєчко; воно кругле, завбільшки на пяту часть міліметра, і вкдістає ся з яєчника до черевної ями тим спо

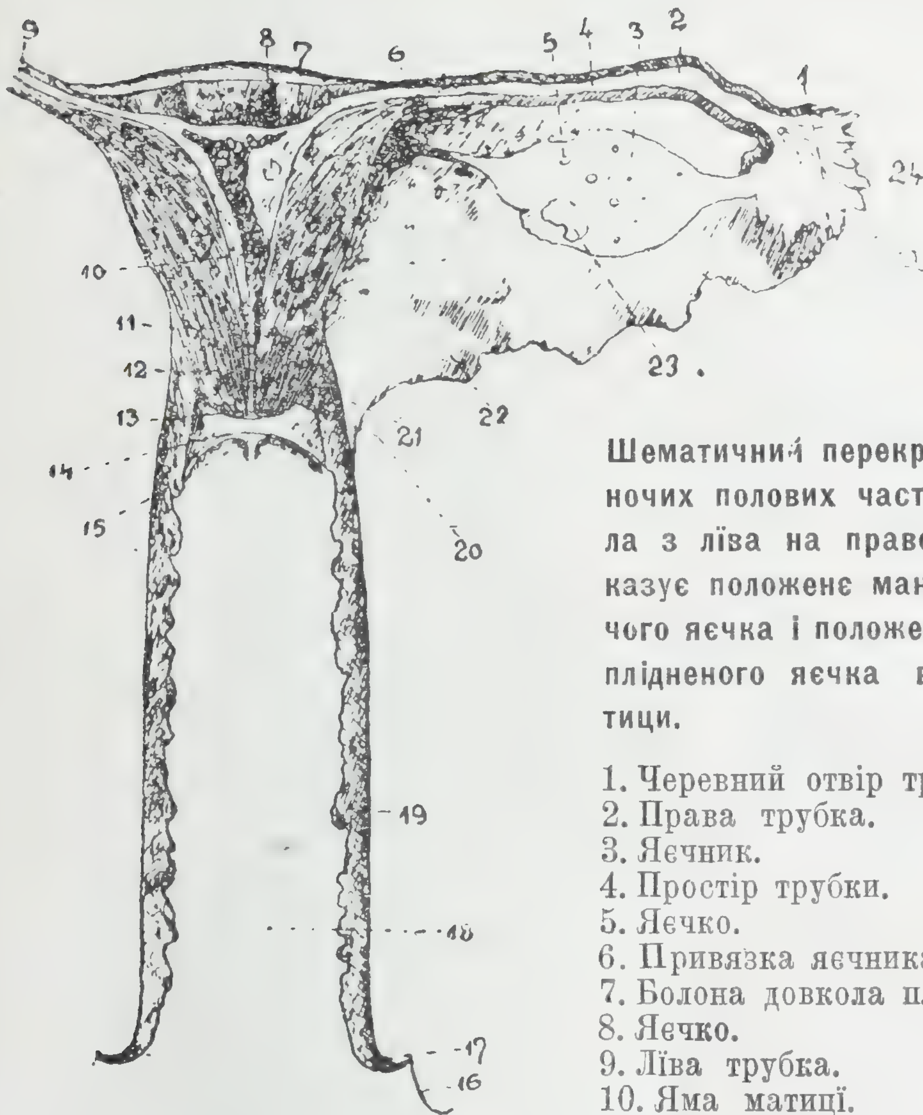

Образок 8.

Шематичний перекрій жіночих полових частий тіла з ліва на право; показує положенє мандруючого яєчка і положенє заплідненого яєчка в матици.

1. Черевний отвір трубки.
2. Права трубка.
3. Яєчник.
4. Простір трубки.
5. Яєчко.
6. Привязка яєчника.
7. Болона довкола плоду.
8. Яєчко.
9. Ліва трубка.
10. Яма матиці.
11. Стіна матиці.
12. Яма шийки.
13. Устє шийки.
14. Кондон.
15. Отвір мужеської цівки мочової.
16. Велика губа.
17. Мала губа .
18. Похва.
19. Стіна похви.
20. Похвова часть матиці.
21. Шия.
22. Широка привязка матиці.
23. Кульочка Ґрафа.
24. Вадруюче яєчко.

собом, що очеревна болона на яєчнику пукає на тім місци, де лежить дозріле яєчко, а коли яєчко опустило яєчник, то кров наповняє те місце, де лежало яєчко і потому переміняє ся так як у синяку на шкірі, потім і пізнати свіжі місця, де були дозрілі яєчка. На місцях, де давнійше дозрівали яєчка, видно затягнені не величкі шрами. Яєчко дістає ся до устя трубки Фальльопія, яке своїми торочками обхоплює його, вводить до проводу трубки і переводить до внутрішного простору матиці (поробразок 8).

Полове дозріванє женщини зазначує ся на вні появою відпливу крови із слизної болони в нутрі матиці, яке називаємо періодом або місячкою, бо воно повторяє ся правильно (періодично) що місяця. Женщина тратить при місячці 100 до 200 кубічних сантіметрів крови. Місячка появляє ся рівночасно з дозріванєм яєчка в яєчнику і походить з того, що слизна болона матиці приготовляє ся на принятє дозріваючого яєчка, яке можливо буде запліднене мужеським сїменем і почне дальше розвивати ся в матиції, як плід. Коли однако яєчко не стане запліднене, тодї показує ся те приготованє природи зайве, кровоносні судини переповнені кровю тріскають а кров виплиає через похвове устє матиції до похви, а далї через вхід до похви на вні жіночого тїла.

Коли дозріле людське яєчко має бути запліднене, то воно мусить злучити ся з сїменною клїтиною мужеського сїмени. Підчас по-

лової злуки виприскує сїмя із мужеського члена в похві женщини перед самою похвовою частию матицї до середини матицї і коли тутки стрінеть ся з яєчком, запліднює його. Заплїднене відбуває ся тим способом, що сїменна клїтина посувана на перед своїм хвостиком, пробиває ся крізь болоночку, що покриває яєчко, входить до його середини і плязма сїменної комірки лучить ся в одно з плязмою (творчою субстанцією) яєчка. Болоночка яєчка допускає до своєї середини лиш одну сїменну клїточку, почім зараз за нею замикає ся і не допускає більше жадної. Підчас полової злуки виприскує ся в сїмени мужчини дуже велике число сїменних клїтин, але до заплїдненя яєчка потрібна лиш одна, всї инші йдуть на марно. Заплїднене може відбути ся в матицї, або в трубцї Фальльопія, або навіть у черевній ямі, бо сїменна комірка порушає ся на перед так довго, аж знайде яєчко. І справдї знаємо в практичнім житю не лише правильні вагітности т. є. середматичні, але також неправильні т. є позаматичні, що розвивають ся серед трубки Фальльопія і в черевній ямі. Неправильні вагітности погубні для дитини, бо в таких разах не може відбути ся правильний порід через матицю і похву. Неправильні вагітности треба оперувати, щоби спасти житє матери; житє дїтий в таких разах треба пожертвувати, бо неправильні вагітности не можуть дійти до цїлковитого розвою плоду .

Коли наступило запліднене яєчка, починає ся в тїлї женщини стан вагітности, який триває девять соняшних місяцїв або десять місячних місяцїв, значить 275 — 280 днїв по трібних на правильний розвій плоду. На весь той час устає місячний відплив крови з матицї, бо засоби материнного тїла йдуть на живленє плоду. Підчас вагітности побільшають свій обєм також груднї залози, де має витворювати ся молоко, потрібне до кормленя ново родка. Тодї витворює ся в грудних залозах клийкий плин, але материнське молоко появляєть ся аж по породї дитини.

Вагітність триває девять соняшних місяцїв, підчас яких розвиває ся із мікроскопово малої комірки яєчка дитина, спосібна до житя поза тїлом матери. Тїло женщини-матери проте значно стислїйше получене з будучою дитиною нїж тїло мужчини-батька, який лиш підчас заплідненя яєчка бере удїл у покликаню до житя дитини. Акт плодженя запотребовує проте тїла женщини без порівнаня більше, довше й інтімнїйше, нїж тїла мужчини і тим поясняє ся значно більший інтерес чи привязанє матери до своєї дитини, нїж батька.

Підчас вагітности підпадає тїло женщини значним змінам: місячка перестає показувати ся, обєм грудних залоз, а особливо обєм черевної ями, побільшає ся. Розвій заплодненого яєчка, яке тепер треба називати плодом, відбуває ся з разу (через три місяцї) в малій

лохани, а в далших місяцях побільшена матиця не може помістити ся в малій лохани, підносить ся до великої лохані т. є до тої части черевної ями, що лежить повисше соромних костий і доходить своїм горішним краем повисше пупця. Шкіра на передній стінї черевної ями розтягає ся значно, розступає ся на богатьох місцях, показуючи червоні середпикірні розриви, які по породї блїднїють, але полишають на завсїди знаки в видї шрамів, білїйших нїж решта шкіри (попородові шрами). Подібні знаки творять ся і на шкірі грудних залоз. Найбільшої зміни дізнає матиця; вона побільшає ся з обєму доброї сливки до обєму більш голови дорослого чоловіка. В ній розростають ся гладкі волокна мясні, які творять стіни матиці, а потрібні також до того, щоби розвинений плід витискати підчас пороку (злогів) із ями матиці. Діланє гладких мясних волокон не залежать від волї чоловіка, тож і при породї стягають ся вони тодї, коли плід дозрів і сама природа каже його видалити з матиці. Стяганє мясних волокон матиці звісне під іменем породових болїв, які наступають у відступах, довгих по кілька або кільканайцять мінут, а яким товаришить також напір мязів черевної стїни. Плід лежить у матици в так званім плодовім мішку, утворенім по части зі слизної болони матиці, а по части з самого плоду. Плодовий мішок обгортає плід довкола наче міхур, внїшним боком припирає до ями матиці, а внутрішний бік зверне

ний до плоду обіймає троха ($\frac{1}{2}$ до 1 літра) плину, званого плодовою водою, в якій плід свобідно порушає ся, через що обезпечений від наглих змін тисненя або й ударів, що мимо волї або умисно можуть досягти черевну стїну матери. Одна часть плодового мішка звана »місцем«, що відзначає ся великим засобом кровоносних судин і має форму пляцка, є завбільшки доброго кулака і звідси тягне ся до пупця плоду пупцевий мотуз, зложений з трьох кровоносних судин (двох матерій і одної жили). Пупцевою жилою дoпливає до тїла плоду віджнвляюча кров, а обома пупцевими матеріями вертає з'ужита кров із тїла плоду до »місця«. Кровоносні судини матери і плоду не стоять у простій звязи зі собою, але кров мами переходить до кровоносних судин плоду тим способом, що просякає крізь дуже тоненькі стїни. Пупцеві кровоносні судини відвязують ся по породї плоду і перерізують ся (звідси конвенціональний зворот у повідомленях про порід дитини, що »мати щасливо розвязана«). В тій хвилї дитина перестає дiставати кров від матери, відчуває потребу доброї (черевної) крови і се перший стімул, що дитина починає дихати, втягати воздух у свої легкі, щоби киснем воздуха відновляти кров свого тїла. Ся хвиля зазначує ся першим плачем (криком) дитини. Вона кричить не з болю, але з голоду воздуха, що входить тепер у легкі і розширяє їх. Крик дитини по породї є конечністю, добрим знаком. Коли у вагітної

женщини покажуть ся перші породові болї, значить перше стяганє мясних волокон матиці, зачинають ся »злоги«, себто плід пороцу. Породові болї мають за задачу розширити канал у шийцї матицї і се відбуває ся так, що плодова вода тисне на плодовий мішок і сей втискає ся в шийку матицї і розширяє її. За час вагітности всї части полових орґанів женщини значно змякли (виделїкатнїли) і тому під впливом напираючого плодового мішка розширяє ся похвова часть матицї, хоч вона в звичайнім станї майже хрящковато тверда. Коли шийка матицї доволї розширила ся, тріскає плодовий міхур, плодова вода відпливає на внї і тепер плід робить собі вже дорогу головкою. Пероходячи через похвовий вхід, головка звичайно розриває те місце, де зросли ся великі губи і дуже часто надриває також часть межикроча, яке після породу знов зростає ся а нераз треба його операційно зшивати. Після породу дитини і перерізаня пупковини (пупцевих артерій і жили) полишає ся ще якийсь час (чверть, пів або й цїлу годину) місце в матицї, яка опісля витискає його скорченєм своїх стін. Яма матицї є тепер великою раною, закровавленою і позбавленою слизної болони. В протягу яких десятьох днів стягає ся матиця, її обєм меншає, слизна болона відроджує ся і женщина опускає лїжко. До звичайної величини вертає матиця аж по яких шістьох тижнях. Кормленє дитини молоком власної матери є для дитини найлїпше і три-

ває яких десять місяців. Потім вже може дити на обійти ся без матїрного молока та кормить ся молоком корови і иншими стравами. Нераз однако кормлять матери своїх дїтий і довше, раз тому, що »їм жаль« відлучати дитину, а потому ще й тому, бо підчас того як дитина ссе рідну матїр, то у матери не показує ся місячка і женщини думають, що тепер не можуть стати вагітні. Однако се не все справджує ся. Довге кормленє для дитини очевидно добре, але для матери часто получене з занепадом відживленя тїла і здоровля взагалї.

III. ПОЛОВА ЗРІЛІСТЬ.

Полове дозріванє наступає в нашім підсоню у дївчат звичайно 12 до 14, а у хлопців звичайно в 14—16 роцї житя. Виїмки бувають одначе не рідкі так, що полове дозріванє випереджає поданий термін або опізняє ся. Великого значіня на полову зрілість є якість будови тїла, перебуті хороби, якість відживленя і таке инше. Задля полової зрілости наступає переміна в тїлї хлопця чи дївчини і впадає в очи внїшно кождому, бо з дитини-хлопця і з дитини-дївчини стає хлопець-мужчина і дївчина-женщина. У хлопця переміняє ся голос із сопранового на теноровий (мутація голосу), засїває ся заріст на лици, а в обох полів також заріст на полових частях тїла, головно на горбку Венери, а також під пахами. Вираз лиця до тепер дитинячий, значить полово індіферентний, набирає характеру свого

пола, а як хлопець так дівчина, відчувають взаїмно противний пол, скажім пол самця і самиці. У дівчини показує ся що місяця уплив крови із слизної болони матиці; дівчина підчас менструації стає більше вразлива в психічній сфері, її тіло стає більше приступне на шкідливі внішні впливи, тому вона не повинна тоді купати ся, наражати ся на простуду, перемоченє ніг, не повинна ґімнастикувати ся, танцювати і т. п. У дівчини розвивають ся сильнійше грудні залози і вистають понад стіну грудної клітки. Клубові кости роз ростають ся у дівчат ширше як у хлопців і взагалї лохань, то є простір, обнятий бедрови ми кістьми, у женщини обширнійший, ніж у мужчини, бо у женщини сей простір призначений на те, щоб там могла вигідно поміститн ся матиця зі своїм змістом підчас вагітности. Тому дівчину пізнати по розрослих бедрових костях навіть тодї, коли вона перебере ся за хлопця. Є ще одна ріжниця в будові лохани у мужчини і женщини, якої зовнїшно не видно. Є се кут, під яким стикають ся зі собою ті рамена соромної кости, що йдуть від зросту на долину. Сей кут у мужчини острійший, а у женщини тупійший, значить ширший, бо вихід із лохані на долину в напрямі до входу похви потрібний як найширший для переходу для дитини при породї. З половою зрілостю повстають у мужчини напруженя мужеського члена. Під впливом полового подразненя напливає богато крови до ям усїх трьох ямистих

тіл мужеського члена задержує ся в ямах і доводить до напруженя мужеського члена, який стає з мясисто мягкого майже хрящковато твердим. Прилади до напруженя члена є вже в дитини, але що дитина-хлопець не має полових почувань, то й напружене мужеського члена не показуеть ся у нього. Се наступає аж наспілою половою зрілостю. В стані напруженя мужеського члена шкіра стає для нього мала, тому відтягає ся залупа з головки мужеського члена, а відслонена головка стискає ся ніжно своєю шкіркою з поперечними фалдами на слизній болоні похви і як при введеню члена до похви, так і при дальших рухах, дізнає що раз то більшого подразненя, яке досягає свого верховного пункту в хвили виприскуваня сімени із муж. члена до похви. В сій хвили находить ся внішний отвір мочової цівки перед самим похвовим отвором шийки матиці і сіменні клітини можуть входити до ями матиці, де можливо стрітять дозріле яєчко із женського яєчника. Полову розкіш відчуває мужчина в головці муж. члена. Після того, як муж. сімя виприснуло із моч. цівки, починає відпливати назбирана кров в ямах ямистих тіл мужеського члена і мужеський член прибирає назад свою мясисту мягкість. Цілий орґанізм мужчини переходить зі стану подразненя в стан загального задоволеня, заспокоєня і оспалости. часто находить на мужчину серед того сон. В стані утоми тіла після полової сполуки наступають також в инших нер-

вах переміни; і так: запах жіночого тіла, який перед хвилиною мужчину подразняв і був йому дуже пожаданий, дотик скіри женщини, гладженє, примилюванє — все те стає йому тепер або байдуже, або противне. Ту чисто змислову жажду одного пола получити ся полово з другим полом називаємо лібідо сексуаліс. Здаєть ся, що се змислове пожаданє у мужчини більше, ніж у женщини, як загалом у цілій половій злуці мужчина грає більше діяльну ролю ніж женщина, яка заховує більше пасивну ролю.

У женщини, коли вона вперве полово лучить ся з мужчиною, роздираєть ся серед більшого або меншого болю ніжна дівоча болонка у входу до похви підчас введеня мужеського члена. Полове подразненє женщини побільшає ся дотиком мужеського члена до фалдів слизної болони в похві, а головно з розкішницею і обома сплетами жил по обох боках передсінка похви. Обі похвові залози витворюють лойовату масу, яка має улекшати тертє мужеського члена при ході до похви. Полової розкоші дізнає женщина подібно як мужчина відчуваючи її в розкішници і в сплетах жил без упливу або виприскуваня якого небудь плину анальоґічного з мужеським сіменем. Однак того почутя не все дізнають оба поли рівночасно підчас полової злуки, бо дразливість обох одиниць, які лучать ся полово, може бути неоднакова. А що мужчина висту-

пає при половій злуці як сторона діяльна, то він може задоволити свої полові почуваня із женщиною, у якої орґасмус приходить скорше, бо женщина в дальшім тягу злуки остає пасивна. Коли женщина менше вразлива, як мужчина і у нього полова розкіш наступає скорше, як у женщини, то женщина в такім разї взагалї не доходить до почутя полової розкоші, бо по упливі сїмени мужчина перестає брати удїл у половій злуці.

Що до частости, з якою може наступати полова злука мужчини і женщини без шкоди для тїла обоїх, панує дуже велика ріжнородність. Можність полової злуки у молодих і здо ровних осіб загально більша, у схорілих, зле відживлених, старих, менша. Однак загальних правил тут годї встановити. Найбільше знана в тім зглядї вказівка Лютра, який відзначав ся розумом і на тім поли; він радить злуку два рази на тиждень, значить, у роцї сто чотири, бо се »не шкодить нї тобі, нї менї«.

IV. НЕПРИРОДНЕ ЗАСПОКОЮВАНЄ ПОЛОВОГО ГОНУ.

З хвилею полового дозріваня мало коли заспокоюють хлопцї свій половий гін природним способом через полову злуку з особою другого пола. Звичайно застає полова зрілість хлопця неприготованого, значить несвідомого, що з ним дїє ся. А хоч хлопець і по

учений про значінє напруженя мужеського члена, то все таки стоїть на перешкоді до фізіольоґічної злуки соромливість і цілий ряд товариських (соціяльних) перешкод. Полове житя розвиває ся правильно єдино в правильнім подружу, а сього не заключає ся в нас в 15 році житя. Полове житє молодого хлопця звернене проте на дорогу проституції, а коли на сю дорогу його не впускають моральні згляди або пострах перед заразливими хоробами, то хлопець мусить вибрати тілесну чистоту (кастітас), значить цілковите здержанє від полових зносин з особою другого пола — і се найліпше; або він попадає в порок онанії (мастурбації(самонасильства, самоосквернeня). Додержуванє тілесної чистоти для здоровля зовсім нешкідливе; тілесна чистота ще ніколи нікому не пошкодила. Але вона вимагає моральної сили, на яку не кождий годен здобути ся. Колиж хлопець заховує тілесну чистоту, то має знати, що витворенє сімя в яйцях і перехуване до часу в сіменних міхурцях відпливає від часу до часу власновільно в сні, найчастійше під впливом любовних (еротичних) снів, де здаєть ся хлопцеви, що він зближає ся або й злучує ся полово з особою другого пола. Сей уплив сіменнії називаємо полюцією і він получений звичайно в безпосереднім наслідстві з великою утомою цілого тіла, значно більшою чим се спричиняє уплив сімени підчас природної злуки з женщи-

ною. Ся утома триває кілька годин і переходить без якихнебудь шкідливих наслідків. Тому не треба уважати полюцій за щось хоробливе, коли вони виступають самі з себе в міру того, як назбирає ся подостатком сімени в сіменних міхурцях. Сі полюції треба остро відріжнити від виприскуваня під впливом умисного дразненя полових частий, головно мужеського члена через потиранє рукою і затяганє залупи, потиранє одінєм, через виконуванє соромливих рухів тілом, при чім притискає ся полові орґани до других предметів, як постіль, земля і т. и. в тій цїли, щоби довести до полової розкоші через виприскуванє сімени. Подібним способом можуть дївчата подразняти свої полові части тїла потиранєм рукою, або одінєм, вводити палець або ріжні предмети до похви, можуть угнїтати грудні залози, стискати уда, виконувати соромні рухи своїм тілом проти твердих предметів аж до викликаня полової розкоші. Навіть самі гадки про полову злуку, повторювані з упертостію, можуть у вразливійших дївчат доводити до неприродної полової розкоші. Але дївчата при тім не нищать свого тїла так як хлопці, бо у дївчат нема чогось такого як уплив сімени у хлопців; а коли і наступить виплив слизного плину, то є се досить байдужне видїленє з слизних залоз у похві. Инший так само неприродний і ві всіх наслідках шкідливий спосіб заспокоюваня полового гону є педерастія (у

мужчин) і грецька любов (у дївчат). Є се полові зносини з другою особою того самого пола. У мужчин відбуває ся се звичайно тим способом, що мужеський член одного мужчини вводить ся в відходову кишку другого мужчини і доводить ся до виприскуваня сїмени. У женщин доводять пристрасні обійми, взаїмне цїлованє, соромне ляганє на себе, стисканє грудних залоз і потиранє полових частий до неприродної полової розкоші. Як педерастія так і грецька любов не приходять у здорових людий що мають природні полові почуваня. Хто почуває полові зворушеня під впливом другої особи того самого пола,такого чоловіка треба уважати за анормального (неправильного); його успособленє є хоробливе і називає ся гомосексуальським (рівнополовим). Гомосексуальність є неприродним почуванєм і великим нещастєм для чоловіка, вивінованого таким збоченим наклоном. Гомосексуальні зносини заборонені в Австрії і Німеччинї карним законом; на людий, що виконують такі зносини, назначені тяжкі кари, що очевидно ще побільшає нещастє чоловіка, настроєного гомосексуально, бо він мусить укривати ся зі своєю хоробливою природою з товариських причин і з уваги на карний закон. Такі люди справдї гідні пожалуваня. По біблїйному оповіданю була педерастія причиною кари, якій підпали Содома і Гомора. Нинї називаємо содомією неприродне за-

спокоюване полового гону через полові зносини зі звірятами другого пола (скотоложство). Карні закони забороняють і карають тяжко такі полові зносини.

V. НАСЛІДКИ ОНАНІЇ.

Як у хлопців, так і в дівчат онанія, то є насильний спосіб доводити полові части тїла до чинностий подібних до природних, вельми шкідлива і для тїла і для духової сили. Онанія (самонасильство) грає меншу ролю у дівчат задля пасивности їх пола в полових зносинах взагалї, коли противно в розвою тїлесним і умисловім хлопців онанія грає нераз дуже, а дуже сумну ролю.

Непоучена молодїж є з разу, коли віддає ся онанії, в цїлковитій несвідомости того, що вона робить; вона навіть не догадує ся, що самонасильство підкопує сили власного орґанізму в дуже високій мірі; хвилево дізнає молодїж тїлесної розкоші, уживає і надуживає її потайно так довго, аж сама або її оточене спостереже, що шкідливий вплив самонасильства відбив ся очевидно на тїлї і на духовій вдачі молодого орґанїзму.

Під впливом самонасильства підупадає тїло і хлопець (чи дївчина) попередно жвавий, елястичний, червоний на лици, стає блїдий, з синїми смугами попід очима, все наче невиспаний, утомлений, слабий. В духовій сфері показує ся, що хлопець (дївчина) по-

передно цікавий, який легко піймав всяку науку, стає тупий, байдужний, непонятливий невитревалий при духовій праці навіть лекшого рода. Загальний настрій переміняє ся з веселого в мрачний (песимістичний) так, що випаде недавно веселого хлопця (дівчину) назвати молодим старцем, бо він молодий віком, але тяжкий, прибитий і сумний, неначе у схорованого, дряхлого старця. Очевидно, що такий стан, така переміна в природі хлопця (дівчини) не може уйти уваги і самого хлопця (дівчини) і його учителів, чи родичів тай вихователів або сповідників. Тепле, сердечне поучене зі сторони старших певно все влучить у молоде і чутливе серце хлопця (дівчини) і він повинен зібрати весь запас сили волї, щоби не сповнювати насильства на власнім тілї. Бо шкода заподїяна молодому тілу не ограничує на саму одиницю. Треба тямити, що з одиниць складає ся родина, з родини суспільність, цїлий нарід. Всяке ушкоджене одиниці, повторюване і помножуване, мусить відбити ся некорисно на родинї онанїста, в першій мірі на його дїтях; винищений орґанїзм онанїста не годен витворити сильного тїлом і духом потомства, бо звісно, що сова не зродить сокола, а хирляк годен сплодити лиш хирляка.

При лїченю самонасильства грає головну ролю добра воля хорого, бож годї не назвати хорим такого, що винищив своє тїло і

свої духові спосібности самонасильством. Під впливом онанії терпить дуже значно сила волї, а до того полова дразливість значно збільшає ся. Ерекції мужеського члена у хлопців викликує ся дуже легко чи то близкістю осіб другого пола, чи то через незначне потиранє одінєм або пальцями, а навіть через стидливі думки або погляди на соромні образи і предмети. Тим способом попадає хлопець (дївчина) у блудне колесо: онанія зменшує силу волї, а знов брак сили волї здержує хлопця (дївчину) від опамятаня тай здержливости, а продовжувана онанія зменшує що раз більше духову енерґію (волю) і тїлесну відпорність. Доходить до того, що підчас спаня під впливом еротичних (любовних) снів або і без них легко і часто наступають полюції, то є уплив сїмени неначе підчас природних зносин полових або під впливом самонасильства, а дальше, дальше доходить до випливу сїмени із мочової цївки і без звичайного почуваня полової розкоші. Сей стан називаємо витїканєм сїмени (сперматоррге). Такий стан дуже прикрий, бо тепер навіть найкріпше зібрана сила волї показує ся безсильною супротив сграти сїмени проти волї, в білий день і при цїлковитій свідомости. В анальоґічний спосіб доводять дївчата самонасильством свої полові части тїла до випливу слизного плину з похви в хвили найбільшого полового подразненя, а сей виплив потягає за собою загаль-

ну втому тіла, обезсиленє його, умову утому і тупість. В таких хвилях находить на онаніста все велике моральне пригнобленє. Він (вона) відчуває тілесно трохи не біль у цілім орґанізмі, а морально відчуває велике пониженє і обридженє і все будять ся острі закиди сумлїня, що таке поступованє (самонасильство) є поведенєм морально обридливим і плюгавим. Дуже богато онанїстів приходить у такім моральнім сокрушеню до похвальної постанови, закинути самонасильство — себ то доходять до тези »пізнай себе« — і додержують сеї постанови опісля через память на той стан обиджаючий все благородне в їх душі, який наступає по упливі сїмени, полученім із вичерпанєм тілесних і умових сил. Навіть дуже значно підкопана сила волї зриває ся в тих хвилях до твердих рішень — і щасливий той, хто ведений сумлїнєм, рішає ся тепер закинути онанїю і додержує свою постанову, зобовязуючи себе неначе словом чести перед самим собою.

Наслїдком довготреваючої онанії повстає загальне ослабленє нервів у високім степени (неврастенія), при чім вразливість на внішні впливи, як крик, спів, тріскане двер ми або навіть троха голоснійше говоренє, нагле отворенє дверий, стає так велике, що всї ті дрібниці видають ся хорому невиносимі. Онаніст неспосібний до довшої або тяжкої праці, невитревалий на тілесні труди, його воля

цілковито підорвана і тому-то не можна в ніякім ділї спустити ся на нього. Він стає задля того тягарем для свого окруженя, бо не лиш для нього не ужиточний, але навпаки вимагає від окруженя всяких послуг і старань. Довго триваюча онанія може довести мужчину до по лової імпотенції, то значить до цілковитої неспосібности виконувати правильні полові зно сини з особою другого пола, бо у нього не при ходить до ерекций мужеського члена під впли вом полового природного подразненя, а се знов впливає дуже некорисно на душевне успособленє онанїстів, викликує в них такий прикрий (песимістичний) настрій духа, що доводить їх нераз до самовбійства. У дївчини доводить довготреваюча онанія попри загаль не підкопанє сил тїла і духа, ще до місцевих недуг у полових частях тїла, а саме до катарального запаленя слизної болони похви і матиці. Також мясна часть, (стїна) матиці бе ре з часом удїл у хронїчнім (довготревалім) запаленю слизної болони, грубіє, пухне і спри чинює глухий біль серед лоханї. Сей глухий біль спричинений тим, що спухла матиця побільшає ся в своїм обємі, прибирає на вазї і тягне сильнїйше свої привязки (ліґаментум латум, ліґаментум терес), які удержують її в правильнім положеню і сходить троха низше в лохань, як повинна лежати. При тім гнете троха більше на мочовий міхур, згинає ся сама неправильно в котрийнебудь бік, тисне

на яєчник, тягне за собою трубку Фальльопія. Задля того підпадає з часом яєчник запаленю, пухне, побільшає ся і є головним жерелом упертих, довготревалих і прикрих, хоч не точно означених, болїв в лохани. Сї болї підкопують своєю дорогою в високій мірі здоровлє жіночого орґанїзму. Катаральне запаленє слизної болони матицї, розвинене в значній мірі, може бути причиною неплодности женщини.

VI. Лїченє онанії.

Хорих на онанію треба дуже остро наглядати в день і в ночи, щоб їх тим способом здержувати від самонасильства. Не треба їх полишати на самотї, чи то на самотних проходах, чи то в помешканю. Треба наглядати, щоби вони нїколи не задержували ся в виходках, довше, нїж се конечно потрібне. Треба їх перестерігати перед злим товариством инших хлопцїв чи дївчат, що самі віддають ся онанії, а морально зіпсовані, ведуть безсоромні, цинїчні розмови, які обиджають кождого, хто виріс серед здорового і морального окруженя. Коли хто попав у таке зіпсоване товариство, то треба його відтягати звідтам усіми можливими способами. При тім усе має головну вагу моральний вплив добре зичливих осіб, як родичів, старших товаришів, лїкарів, учителїв. Приязні слова тих осіб мають впоїти в хорого те переконанє, що його поступованє

шкідливе для тіла, а з етичного боку в високім степени неморальне. Особливо можуть впливати на онанїстів лікарі і щирі сповідники, бо сї особи законно обовязані до вихованя тайни перед третими особами про все те, чого довідають ся титулом свого званя. Онанїст може проте звертати ся до них із цілковитою певностю, що його зізнаня, які творять тайну його душі, останутъ тайною для всїх. Звернути ся до лікаря, зглядно до сповідника, випаде онанїстови нераз уже й тому, що він непевний, чи справдї піддав ся онанїї. Не один онанїст думає, що він не поповняє онанїї, коли з початком виприскуваня сїмени сильно тисне рукою мочову цївку так, що сїмя не може виприскувати на внї, але остає в цївцї, зглядно випливає до мочового міхуря. Инший онанїст знов думає, що він вибрав із двох злих менше зло, бо рішив ся онанїзувати, замість вдавати ся з проституткою, відки може набрати ся заразливої хороби.

Треба, щоби хорі, які підлягають онанїї, не читали таких книжок, що подразняють їх уяву в половім напрямі, треба уникати розмов про полові справи, ведених в очевидно нечистих цїлях, як се власне роблять морально звехнені товариші. Не треба оглядати образів, що представляють голе тіло другого пола або самі полові орґани в очевидній цїли впливати побуджаючо на полові думки глядача. Треба старати ся заняти онанїста духовою

працею, гарною лектурою, а ще більше заняти його всякими розривками і забавами, полученими з рухом на свіжім воздусї і довшими проходами в товаристві других; механічною роботою (як столярством, огородництвом і т. д.), щоби опісля утомлене тїло могло з апетитом приймати страви і добре (без еротичних снів) спати. Перед спанєм треба умисно менше їсти, ніж у день, тай то треба вечеряти зо три години перед спанєм. Коли в ночи пробудить ся онанїст задля того, що в міхурі назбирало ся мочі, треба, щоб зараз віддав моч (хоч би і кілька разів підчас ночи), бо наповнений міхур мочею спричинює ерекцію мужеського члена, а дальше і виприскуванє сїмени підчас спаня. Ерекцію мужеського члена треба усунути тим способом, що відкриває ся ціле тїло на охолоду, або навіть через поливанє напруженого члена холодною водою. Рано не треба вилежувати ся довго в ліжку, особливо в мягкім, повнім подушок і перин, але треба, щоби онанїст зараз уставав, скоро пробудить ся, бо інакше легко підлягає покусї і онанїзує ся. Ліжко нехай буде тверде, т. зн. під головою тверда волосяна або й соломяна подушка, сїнник наповнений соломою, за накривало нехай служить твердий вовняний коц, а в лїтї вистарчить простирало. Спати треба все на боцї, а нїколи на хребтї (назнак), руки треба тримати на покривалї, а коли випаде руки ховати задля зимна під

покривало, то треба тримати їх при грудях, а ніколи при полових частях тіла. В однім ліжку нехай ніколи не спить двоє або й більше осіб, але все нехай спить онаніст сам один. Алькоголю нехай онаніст уникає цілковито і у всякій формі, бо алькоголь подразнює полові орґани і жене хорого до самонасильства. Умивати ся треба онаністови все зимною водою і то не лише лице, але натирати руки і груди і хребет зимною водою. Треба вистерігати ся читати такі книжки про полові хороби і про онанїю, що писані несумлінними авторами-дурисвітами (шарлятанами) в очевидній цїли настрашити несвідомих і недосвідчених. В таких книжках представляють ся полові хороби і наслідки онанїї в так страшних красках, що онаніст, чи там хорий на полову хоробу, тратить голову, попадає в розпуку. Але автор-дурисвіт показує в сій же хвили на себе, як на одиноку дошку спасеня.Обіцює лїчити (очевидно за платню) листовно, обіцює посилати ліки потайміру, дискретно, — і допинає свого, то є використовує незнане і недосвідчене молодого онаніста і обдирає його з гроший, а рівночасно наносить йому без порівнаня більшу шкоду на дусі, підкопуючи слабі моральні сили онаніста або й вичерпуючи їх цілковито. Такі книжки сіють богато зла, тому треба знати їх й уникати.

Очевидно, що коли онаніст на підставі

сих вказівок не годен собі дати ради, треба, щоби звернув ся за порадою до лікаря або щи рого, розумного сповідника, де все знайде тепле, поучаюче слово і приязну моральну потїху, тай покріплене.

І так при згідливім, щирім поученю зі сторони старших, а добрій вірі хорих у любов і приязнь їх опікунів тай при добрій волї можна відзискати давне, молодече здоровлє, бо молодість доказує чудес. Треба лише зрозуміти шкідливість самонасильства, треба кріпко постановити собі покинути самонасильство, а осягне ся по довшім часї бажану ціль, то є що тїло кріпшає, страта сїмени мен шає, сила волї і всї духові здібности вертають до природної сили і з молодого старця стає знов повний сили молодець як на тїлї, так і на дусї.

VII. ПРИРОДНІ ПОЛОВІ ЗНОСИНИ.

Половий гін у осіб обох полів показує ся тоді, коли полові части тїла дозріють і здібні до виконуваня природної (фізіольоґічної) задачі. У плоду повстають полові части тїла у обох полів у околици крижий там, де лежать пізнійше нирки, по обох боках хребетного стовпа. З разу не видно в них ріжниці мужеського і женського пола, аж при дальшім розвою плоду виступає ріжниця обох полів. Одна ко часом родять ся неправильно розкинені плоди з такими половими частями тїла, що

про них годї сказати чи вони мужеські чи жен ські, бо стрічають ся деякі прикмети одного пола, а деякі прикмети другого пола. Такі дїти називаємо гермафродитами (мішаного пола) і коли вони підростуть то мають нераз дуже утруднене товариське (соціяльне) положенє, бо самі не знають, до якого пола їм зачисляти ся, або знов тому, що відчувають полово не так, як випадало би їх офіціяльно в метрицї записаному полови.

Розвій полових частий тїла, а головно яєць (тестікулї) у мужчин і яєчників (оварія) у женщин, має великий вплив на розвій цїлого тїла, бо коли в дитинстві позбавимо тїло хлопця яєць, а тїло дївчини яєчників через умисну операцію (кастарацію, валашанє), то такі кастровані орґанїзми розвивають ся зовсїм инакше, нїж звичайно і впадають в очи своїм зверхним і тїлесним виглядом і душевним, внутрішним успособленєм. У кастрованих мужчин, званих евнухами (різанцями), остає дитинячий тонкий голос, заріст на лици у них або дуже скупий або й зовсїм не показує ся. У кастрованих женщин не розвивають ся бедра так сильно, як у правильної жен щини. У обох кастрованих полів є богато примх, надмірної нервової вразливости, хороблива честилюбивість і т. д., одним словом розвій їх орґанїзмів звихнений, неприродний. Є се виключний вплив усуненя полових орґанів, яєць і яєчників, бо такого лихого впливу

на орґанізмі не видимо, коли кастрацію виконає ся на орґанізмі, який вже розвинув ся і полово дозрів. Розвинений, але кастрований мужчина, годен полово получити ся з женщиною, однако виприскуване »сімя« не має в собі насінних клітин, а складає ся головно з виділеня крокової залози. Кастрована женщина може полово злучити ся, але не може стати вагітною, бо у неї не витворють ся яєчка; у неї може навіть показувати ся і місячка, наче би правильно дозрівали яєчка. В нашій суспільности не трафляють ся різанці, хиба що задля хороби або скаліченя треба усунути яйця або єчники з орґанізму і то звичайно у дорослого осібника. Вітчиною різанців (евнухів) є орієнт (Туреччина і т. д.), де мужеські різанці призначені до стереженя численних жінок (гаремів) богатих господарів.

Коли здорові полові части тіла розвинули ся і дозріли правильно, тоді повстає в них гін до природного діланя, зразу неозначено в виді бажаня і неточної туги за особами другого пола, однако без виразного стремліня до полової злуки. Коли для полово недозрілого орґанізму був другий пол байдужний і його не потягав до себе, то тепер добачує полово дозрілий осібняк в осібнику другого пола цілий ряд обявів, які його подразняють і потягають до себе. Вираз лиця, погляд очий, спосіб ходу, особливі властивости убраня, строю і т. д., все те будить у нім полову тугу аж до того степеня, що у мужчини виступає мимо-

вільне вприскуванє сїмени (польлюціо) або доводить його до насильного спусканя сїмени (онанїї) або до заспокоєня полового гону через полову злуку з особою другого пола. Чисте змислове жаданє злучити ся з собою другого пола називаємо лібідо сексуаліс (полова пожадливість) і вона кінчить ся з хвилею заспокоєня полового гону, то є з хвилею видаленя сїмени з сїменних міхурцїв, де воно зібрало ся було на запас. Подібна пожадливість полова у женщини стремить до того, щоби через полову злуку з мужчиною заспокоїти половий гін. Полова пожадливість дуже ріжна у ріжних одиниць: коли вона надмірно розвинена у мужчини, називаємо її сатиріязіс (від мітольоґічних сатирів, про яких йде традиція, що вони були вельми кохливі), а коли надмірна полова пожадливість проявляєть ся у женщини, називаємо її нимфоманія (від подібної прикмети у мітольоґічних німф). Надмірна полова пожадливість у мужчини получена з більшою утомою цїлого тїла, ніж у женщини, бо при вприскуваню сїмени, мужчина тратить богато білковатої субстанції, чого у женщини нема. Однако не треба думати, що надмірна полова жадоба у женщин обходить ся без коштів для цїлого тїла; вона дізнає подразненя цїлого нервового системи і тим вичерпує сили орґанїзму. Як довго мужчина в силї виконувати полову злуку, так довго він полово здібний і та полова здібність треває звичайно до 60 року житя, а часто й дов-

ше. Поприи здібність полової злуки у мужчин треба розріжнити здібність плодженя, яка залежить виключно від того, чи у випрыскуванім »сїмени« підчас полової злуки є сїменні клїтини (сперматозоон). Може проте трафити ся, що яйця мужчини, зінсовані запаленєм (епідідимітіс), не витворюють сїменних клїтин і навіть молодий мужчина тратить здібність плодженя (потенція ґенерацді), хоча у нього заховує ся ще довгий час здібність до полової злуки. Полова здібність у женщини тревае так довго, як женщина може стати вагітною, а то буває звичайно від 13—14 до 40—50 року житя, то є до хвилї, коли перестають дозрівати яєчка в яєчниках женщини і перестає показувати ся місячний відплив крови з ями матицї. Сей час у женщини називає ся переходовим (клімактеріюм). Місячка не устає нагло, але поволи зменшає ся скількість крови; місячка показує ся що два, далї що три місяцї, а далї зовсїм устає. Нераз тревае рік або й два роки доки цїлковито перестануть періоди. Чим наглїйші і чим в раннїм віцї наступить переходовий час, тим прикрійші обяви товаришать йому, тим тяжші забуреня в сфері нервів тай болї в полових частях тїла виступають у женщини. Коли устане місячка то женщина може і дальше полово получати ся з мущиною, однак не може стати вагітною. Також і полова пожадливість може тревати й далї як поперед.

Попри полову пожадливість треба осібно піднести висшу любов, яка справляє, що двоє людий противних полів тужать за собою і бажають бути близько себе, жити з собою і завести родину. Висша любов не вільна від полової жадоби, але коли полова жадоба уступає з хвилею успокоєня полового гону, то висша любов остає дальше і править житєм тих осіб. Висша любов має свій осідок у души (в звоях великого мозку і вона опановує істоту женщини в висшім степени, як мужчину. Женщина бере уділ у половім житю значно довше і глибше, як мужчина, бо коли заплодненє яєчка сіменем вимагає від мужчини лиш одної злуки з сіменем, то вагітність після сього заплідненя треває в тїлї женщини девять місяців, а потому кормленє новородка вимагає знов 6 до 10 місяців чинности женського орґанізму. Тому видно, що любов (полове житє) грає значно більшу ролю в житю женщини, як у житю мужчини, і що завід, нещастє і клопоти полового житя дотикають женщину без порівнаня більше, ніж мужчину.

Полова жадоба і висша любов не звязані з собою так, щоби кожде з тих почувань, не могло існувати осібно. І се приходить досить часто, що полова жадоба може повстати у мужчини, звязаною висшою любовю в щасливім подружю, на вид нової женської появи, яка притягає його якоюсь властивою прикметою, чи будовою тїла, чи способом ходу, чи зором так, що він зараз забажає полу-

чити ся з нею полово, хоча нераз у своїй мисли погорджає нею і після полової злуки найрадше бажав би про неї забути. При тім ні крихту не обнизила ся його висша любов до своєї жінки, до якої він задля навикненя, відчуває полову жадобу у меншім степени. Подібної наглої полової жадоби не відчувають женщини, звязані висшою любовю з мужчиною, бо у них більше розвинений моноандричний нахил (нахил до богатьох жінок), а також тому, що етичні згляди мають більшу вагу у женщини звязаної висшою любовю, ніж у мужчини.

Коли осібняки ріжного пола дозрілі, зійдуть ся разом, та обоє собою зацікавлять ся, то зачинає ся між ними залицянє (флірт). Мужчина виступає як зачіпна сторона і то звичайно так, щоби в разї відкиненя залицяня він міг усунути ся без образи свого самолюбного чутя. Колиж женщина приймає його залицянє, то ознаки взаїмної симпатії стають щораз виразнїйші і йдуть звичайно від поглядів через слова до дотику. Час залицяня може бути дуже ріжно довгий, заки доходить до полової злуки.

Законне подружє серед наших соціяльних відносин неможливе в тім часї, коли дозрівають полові части тіла у мужчини і женщини, бо в тім віці молоді люди не мають засобів до заснованя родини і до плеканя дітий. Тому заспокоєнє полового гону у дівчат аж до виходу замуж, то є до 18—20 року житя

виключене, в мужчин же виключене воно до часу женитьби, то бодай до 24 — 25 року жи тя. Тай то треба знати, що полові орґани не надають ся до полових функцій, як довго не розвинули ся цілковито, особливо у женщин, доки не розвинула ся добре лохань, а то настунає аж між 18 або 21 роком житя. Однакож нераз мужчини заспокоюють половий гін дорогою проституції. Проститутками називаємо ті одиниці жіночого пола, що задля тяжких житєвих відносин, задля нужди, нерівної борби про щоденний хліб, при браку відповідного виховання, освіти або занятя, віддають ся мужчинам за гроші. Проститутки творять кля су людського товариства дуже бідну з мораль ного боку, як рівнож нужденну матеріяльно; між ними є доволї таких, що свідомі своєї тяжкої долї рвуть ся до світла, та рідко з добрим успіхом. Про се належить намятати і треба радше схиляти ся до співчутя, ніж до того, щоби кидати на них каменем погорди.

З уваги на те, що проститутки віддають ся кождому мужчинї за гроші, не вважаючи на його стан здоровля, то вони підпадають дуже часто зараженю половими (венеричними) недугами, коли мужчина, сам діткнений половою хоробою, в станї спосібнім заразити проститутку сходить ся полово з нею. Під зглядом полових недух люди, як мужчини, так і проститутки, дуже несовісні, неуважні. Хорий мужчина свідомий того, що він може заразити проститутку,а від неї може заразитись

цілий ряд инших мужчин, звичайно так безоглядний, на своїх ближних та безсовісний, що памятає лиш на свій еґоїзм. Заражені проститутки відплачують ся мужчинам тою самою дорогою. Звідси походить, що вигублене полових (венеричних) недуг стрічає непоборму перешкоду в самій людській несовісности.

Щоби молодіж зовсім певно охоронити від полових (венеричних) недуг, найліпше цілковито здержати ся від полових зносин із проститутками, то зн. заховати цілковито чистість тїла, а за те звернути енерґію молодого, полово - дозріваючого тїла на инше поле, а то, заставити тїло до сильнійшої і духової і фізичної праці, при якій зужиє ся найбільша часть тої енерґії, яка пішла би на витворене полових почувань. Таким занятєм для молодого тїла є інтензивна духова праця і забави на вільнім воздусї, получені з працею мязів: кичка, пилка, всякі вправи ґімнастичні прогульки за місто, крокет, лявнтеннїс, ніжна пилка і т. и. Се все дуже розширені забави в західній Европі, головно в Анґлїї і відповідають цїли. Тїло стає при захованю чистоти кріпшим, бо весь запас відживлюючих субстанцій зужитковує ся на потреби доростаючого орґанізму. Тай ще треба й те знати, що полові зносини, розпочаті в дуже молодих лїтах перед 20-тим роком житя, підкопують у високім степени здоровлє орґанізму і смертність таких осіб значно більша, ніж тих осіб, що до

держали своє тіло в половій чистоті поза 20 рік життя.

VIII. ПОЛОВІ (ВЕНЕРИЧНІ) НЕДУГИ

Полові (венеричні) недуги, яких можна набрати ся підчас природного заспокоюваня молодих почувань, є отсї: 1) трипер; 2) твердий прищ (твердий шанкер) і загальний сіфіліс (улкус дурум ет сіфіліс конституціоналіс); 3) мягкий прищ (мягкий шанкер) (улкус молле); 4) запаленє головки мужеського члена (баланітіс); 5) бородавковатї нарости (бородавки) на внїшних полових орґанах (кондиломата аккумінага). Крім того будемо говорити про 6) вуши на полових частях тїла (педікулі пубіс) і 7) коросту (скабі), бо сї два галапаси переходять дуже часто підчас полових зносин із особою занечищеною ними.

1. Трипер (blenorrhoe urethrae).

Трипер є запаленєм слизної болони в мочовій цївці. Причиною трипра є мікроскопово малий галапас ґонококкус (діплококкус Нейссері), який найлекше бачити в тїльцях ропи, що виплнває з мочової цївки, навіщеної трипром. Коли ґонокок дістане ся із хорої похви женщини на слизну болону мочової цївки мужчини, то мужчина на разї не знає про те, аж за кілька днїв, за тиждень, а часом ще довше стане він бідчувати печенє в тій части

мочової цївки, що називає ся лодковою (фосса навікуларіс), бо там задля розширеня мочової цївки ґонокок найперше усадовлює ся і розмножує ся, приводячи слизну болону тоїж лодкової части в стан запаленя, то зн. що слизна болона червоніє, трошка запухає і болить, а підчас видпливу мочи пече, особливо з хвилею коли останні каплї мочи вийшли з мочової цївки викликує у хорого почутє, що йому треба пускати моч, немов би мочовий міхур був повний. В дійсности однако в міхурі дуже мало мочи.Потреба частого випущуваня мочи тим більша і частїйша, чим острійше запаленє слизної болони в мочовій цївцї і доходить нераз до того, що хорий мусить пускати моч що 10 — 15 мінут. А при тім усе при останнїх каплях мочи змагає ся печенє в лод ковій части так значно, що хорі аж сичать із болю, тай затискають зуби. Моч, що в здоровім станї ясна, слабо жовтавої краски, стає каламутна, а коли ще й трохи ясна, то плавають у нїй нитки або клаптики слизи витвореної захорілою слизною болоною в мочовій цїв цї.

З лодкової части розширює ся ґонокок дальше на слизну болону цїлої цївки, хорий відчуває печенє в цїлій мочовій цївцї, хоч у меншій мірі. Однако печенє безустанне, і тому воно впливає звичайно дуже пригноблюючо на загальний настрій хорого, якому нїчо не миле. Задля безупинного подразненя слизної болони в мочовій цївцї приходить ча-

сто до подразненя полових орґанів взагалї, наступає ерекція мужеського члена, особливо в снї, а ерекція нераз получена з полюцією; як ерекція сама, так получена з полюцією, дуже болюча і заострює вже й так острий стан запаленя слизної болони в мочовій цівцї.

Коли трипер обмежить ся лишень на мочову цівку, то можна ще такий стан назвати менше шкідливим. Дуже часто однако розширює ся трипер і на инші части полових орґанів, або й цїлого тїла, коли хорий недбалий, не лїчить ся задля несвідомости або легковажить перестороги лїкаря. Через те очевидно стає недуга що раз то більше зложеною (скомплїкованою), а тимсамим щораз то тяжшою. Неодин думає, що трипер не грізна хороба, що можна її легковажити, але така думка дуже хибна і приносить велику шкоду хорим на трипра. Се показуєть ся ясно, як узглядним ся комплїкації трипра, що виступають на жаль дуже часто при недбалости або несвідомости хорого. Трипер може перейти з мочової цівки до мочового міхуря і викликує тут трипрове запаленє слизної болони міхуря. Моч стає ще більше каламутна, ніж при трипрі самої мочової цівки; міхур не може вдержати більшої скількости плину і тому треба значно частїйше пускати моч, як у здоровім станї. Коли хорий ще і з запаленєм міхуря заховує ся невідповідно, то пускає ся кров із запаленої слизної болони в мочовім міхурі, та кров застигає, а кусники застиглої крови мо-

жуть заткати частинно або й цілковито мочову цівку так, що взагалі не може вийти з міхуря ні капля мочи. Се дуже болючі і прикрі обяви хороби і тут не може обійти ся без лікарської помочи, бодай на те, щоби випустити моч із міхуря.

З мочового міхуря може трипер мандрувати в гору вздовж мочоводів (уретер) аж до нирок і викликати запалене як мочоводів, так і нирок. Се дуже тяжка комплікація трипра, бо грозить житю хорого.

З мочової цівки переходить трипер через провід сімени (вас деференс) до яйця (тестікулус) і викликує запалене сеї залози, і се дуже болюче так, що навіть найбільше терпеливі люди не в силї ходити, анї навіть стояти, але мусять спокійно лежати в ліжку. Запалене яйця може бути по однїй стороні, або й по обох сторонах рівночасно. Запалене яйця робить найчастїйше сю залозу неспосібною витворювати сїмя і коли ціле яйце захоріло від трипра, то тим самим стає неплідним. Коли хорий перебув запалене обох яєць так, що обі залози в цілости були хорі, то такий чоловік стає неплідним і не може мати дїтий.

Перенесене ґонокока (трипрового гною, в якім ґонокок гніздить ся) на злучницю ока дуже можливе через пальцї самого хорого, коли він затре собі око трипровим гноєм, що випливає з мочової цівки. Трипрове запалене злучницї все дуже остре, а для ока в високім степени небезпечне, бо трипровий гній часто

перегризає рогівку (корнеа), по чім око заходить більмом через витворенє шраму (цікатрікс) на місци рогівки. Досвід показує, що лишень одна третина трипрових запалень ока кінчить ся корисно для ока. Друга третина очий перебуває недугу з захованєм лише дуже малої бистроти зору, а дальша третина очий цілком сліпне.

Рівно тяжкою комплїкацією трипра є т. зв. трипровий гостець (ревматизм) задля того, що ґонококи переходять у кров, а з крови переходять на поверхнї костий в суставах. Трипровий гостець у суставах остає дуже часто памяткою на ціле житє.

Коли трипер тріває довго, то приходить нераз до звуженя мочової цївки (стріктура уретре). Очевидно, що звуженє з початку незначне і хорий може про те нїчого не знати, але звуженє доходить нераз до того, що зовсім затикає ся мочова цївка і анї одна капля мочи не може вийти з мочового міхуря. Конечним наслїдком сього дуже прикрого, вельми болючого стану, є те, що моч пробиває собі нові отвори крізь стїну міхуря, або тої части мочової цївки, що лежить межи міхурем і звуженєм цївки і тепер просякають мочею усї сусїднї ткани, а дальше пробиває ся моч крізь шкіру на верх, на бедрах, животї, мошнах і т. д. Сей стан небезпечний для житя се дуже тяжка недуга, получена з високою горячкою, маяченєм, утратою памяти і т. д.

Дуже небезпечною комплїкацією трипра

є трипрове запалене осердя (мішка з гладкої болони, що вистелює серцеві ями із середини (ендокардітіс); при останній хоробі (ен докартітіс) можна навіть стратити жите, а що найменше полишає ся чоловік калїкою на цїле жите, бо найчастїйше наслїдком сеї хороби є хиба серця (віціюм кордіс).

У женщин виступає заражене трипром найперше в похві через те, що ґонокок переходить із хорого мужеського члена підчас полової злуки на слизну болону похви. З похви переходить трипер на мочову цївку і аж тепер стає він болючий для зараженої женщини. В дальшім перебігу переходить трипер на слизну болону матицї, відси на трубки Фальльопія, де творять ся часто боляки, що руйнують сили і здоровлє женщини, спричинюють дуже довгі і болючі недуги, які можна усунути лишень тяжкими операціями.

З трубок Фальльопія може трипрове запалене перенестись на яєчники і на очеревну. Запалене очеревної болони є тяжкою недугою що часто кінчить ся смертю. Всї ті недуги бувають дуже часто причиною неплодности жен щини. Замужні женщини заражують ся найчастїйше від тих своїх мужів, які ломлять подружну віру,заражують ся самі у проституток і переносять потім заражене на власну жінку. Таке поступоване мужчин признаємо за неморальне з етичного боку, а з уваги на знищене здоровля власної жінки, зовсїм невинної, що

не прочуває ніякої біди, треба назвати таке поступованє мужів каригідним.

Такий образ трипра, представлений в головних рисах. Треба бути дуже упертим або дуже короткозорим, аби уважати трипра за легку хоробу. Противно! трипер дуже тяжка полова хороба і небезпечна, може взагалі найтяжша зі всіх полових недуг.

Лічене трипра держить ся ось яких засад: на першім пляні — як при кождій хоробі — стоїть засада, що найліпше вистерігати ся зараженя (профілаксіс). При трипрі се можливе, коли взагалі уникає ся таких осіб другого пола, про які звісно, або бодай можна догадувати ся, що вони заражені тою хоробою.

Иншим способом є уживанє охоронних предметів, якими є кондони. Кондон, се мішок, який є зроблений з тоненького кавчука, або з рибячої болонки і призначений на те, щоби його натягнути на мужеський член у стані напруженя (ерекції) перед уведенєм до похви женщини. Тим осягає ся, що мужеський член зівсім не стикає ся з половими частями женщини і задля того не може ввійти ґонокок із можливо хорої похви на слизну болону мужеського члена. Теоритично сей спосіб добрий, але в практиці показують ся ось які недостачі: заложений кондон роздирає ся підчас наглого введеня мужеського члена до похви або підчас руху, коли член уже в похві. Задля того може ґонокок заразити слизну болону мочової цівки так, як би кондона не

було. Кондом має дальше ту злу прикмету, що обнижає в значній мірі почуте приємности підчас полової злуки так, що не даром говорить ся про нього, що він є павутинєм проти зараженя а панциром проти розкоші.

Властиве лїченє трипра жадає, щоби хорий заховував ся спокійно: найлїпше лежати в ліжку, класти зимну воду, чи там лїд на запалений мужеський член, на мочовий міхур, на яйця. Страви мають бути без дразливих приправ, як перець, паприка, хрін. гірчиця (муштарда); напитком одинока вода або молоко, сирватка, квас; зівсїм шкідливо ділає алькоголь у всякій формі, як вино, пиво, рум, горівка, мід. Взагалї треба мало їсти, менче мяса, більше ярини.

Річию лїкаря є означити, чи вільно уживати лїків, коли зачинати їх уживати і в якій формі.

При відповіднім лїченю і поведеню хоро го на трипра можна вилїчити ся за яких шість до вісїм неділь. Одиноким мірилом, що трипер вилїчений, є мікроскоповий розслїд, чи в мочовій цївцї ще є ґонококи. Се може зробити лишень лїкар. Очевидно, що яка небудь компл̈ікація;або невідповідне захованє хорого продовжає слабість на місяцї і лїта, часом робить чоловіка калїкою на цїле житє, а часом накриє його і передчасною могилою.

2. Твердий прищ (твердий шанкер, ulcus durum) і сіфіліс (потеруха, пранці, францї syphilis, lues).

а) Твердий прищ.

Обі ті хороби треба розбирати разом, бо сіфіліс є все конечним наслїдком зараженя твердим шанкром. Тому називаємо твердий прищ першорядним сіфілїсом (сіфіліс прімарія), а загальний сіфіліс називаємо другорядним сіфілїсом (сіфіліс секундарія ет терціарія). Заражене твердим шанкром чи там заразком сіфілїса викликує мабуть властива мікроскопово маленька животина (мікроб), звана spirochaete pallida. Вона має форму прутика (палочки), позагинаного як коркотяг. Заражене наступає звичайно так, що до ранки, малої задирки на шкірі, припадкового обтертя шкіри білизною дістає ся заразок, коли діткне ся здрапане місце здорової особи з хорою частиною тїла (другої особи), спосібною до зараженя. З того виходить, що заражене може наступити не лишень на полових орґанах мужчини та женщини, але може наступити і на позаполових частях тїла, як на пальцях, губах (устах), повіках, на шкірі грудних залоз, на очній галинї і т. д. Заражене отже може бути на полових частях і на всяких инших частях тїла поза половими орґанами. Межи обома місцями зараженя нема значнїйшої ріжниці в розвою і наслїдках хороби.

Зараженє полове відбуває ся ось як: Приймім, що женщина заражена на своїх полових орґанах або твердим шанкром або прищем званим конділома латум, що є властивий для так званих другорядних обявів сіфілїстичних (про які буде мова низше). Оба ті прищі гноять ся а той гній (ропа, нарва) має в собі якраз сіфілїстичний заразок. Коли мужчина сполучує ся полово з такою женщиною, а на своїм мужеськім членї має десь задерту шкіру, або й здрапає собі шкіру, чи там де сильнїйше поранить ся підчас сполуки, то заразок із ропячого місця хорої женщини має вигідний вступ до рани здорового мужчини, а з рани до лімфи тай до крови. Коли раз дістане ся заразок до лімфи або до крови, то в протягу дуже короткого часу дістає ся до загального круженя крови і заражує цїлий орґанізм. Ніяке митє спостереженої ранки після полової сполуки (навіть дуже сильними десінфекційними плинами) не усуне заразка, не знївечить зараженя, бо заразок уже далеко від місця входу, вже в цїлім тїлї.

Зараженє неполове сіфілісом відбуває ся анальоґічним способом. Візьмім, що хорий мужчина має сіфілїстичний прищ другорядний на устах, або на язицї. Коли здоровий чоловік із потрісканими губами при цїлованю діткне гноячої поверхнї прища на устах хорого чоловіка, або ложки, склянки, і т. и. предметів, що перед хвилею взяли на себе гній з прища сіфілїтика, який мав ті предмети в

ужитю, то заразок переходить у ранку здорового чоловіка там, де йому потріскали губи, і заражує його подібним способом як при зараженю половім.

По тім, як здоровий чоловік заразив ся сіфілїстичним заразком, минає звичайне дві, три, аж до сімох неділь, а він чує ся все здоровим, бо незначне здрапанє по його мужеськім членї, на устах і т. д. загоїло ся без слїду. Нераз він і не спостеріг первісного здрапаня. Сіфілїстичний заразок потребує свого часу на те, щоби розвинути ся до такого степеня, аж своєю силою переможе цїлий орґанїзм чоловіка. По тім часї хорий побачить, що без причини починає ярити ся те місце, де перед кількома недїлями було незначне здрапанє, а потому на його недовгу потїху заголо ся без слду. Анї митє, анї витиранє очищуючими (десінфекційними) лїками не годно спинити, щоби прищ, (шанкер) не більшав, його дно не твердло, його поверхня не гноїла ся. Шанкер доходить у кількох днях до величини одного-двох сотиків, потиснений пальцями болить дуже мало і здає ся, немов би був з хрящки, від чого й походить його назва твердий прищ (шанкер, прищ). В сусїдстві того місця, де наступило зараженє, напухають залози. Отже коли твердий прищ показав ся на устах, то напухають залози на шиї, колиж твердий прищ розвиває ся на мужеськім членї, то набігають залози в пахвинах і то значнїйше по тім боцї, де лежить твердий прищ, але вони болять дуже

мало, — і се властиве для сіфілїстичного опухненя залоз, що вони не болючі, коли навпаки опухненя пр. задля занечищених ран иншої (не сіфілїстичної) природи на ногах і т. д. бувають дуже болючі.

б) Другорядні сіфілїстичні обяви.

Без огляду на те, чи твердий прищ під впливом лїченя загоїть ся, чи нї, виступають дальші обяви сіфілїстичного зараженя цілого орґанїзму, а ті обяви називаємо другорядними сіфілїстичними обявами. За які два місяцї після того як показав ся твердий прищ, виступає по цілім тїлї на шкірі сіфілїстична осипка (ексантема сіфілістікум) у видї червоних, плям ріжної величини, таких, як зерно проса, аж до таких як двосотикова монета або й ще більших. Нераз являють ся замість плям прищики ріжної величини, знов показують ся трохи більші прищі, що гноять ся, а той гній засихає і покриває прищі струпами Нераз усї ті форми стоять одна попри другу на шкірі хорого. Підчас осипки виступає звичайно горячка і тревaє кілька днів, а її супроводить біль голови, брак апетиту, загальна утома і т. д. Тим часом понапухали майже всї лїмфатичні залози в пахвинах, на шиї, під долїшною вилицею, коло ліктів і т. д. Всї ті залози почалу були пухнути вже в хвилї появи первісного твердого прища. Рівночасно з осипкою починає звичайно болїти горло; воно почервоніло й запухло, а на мікдал-

ках виступають звичайно біляві плями. Сї прищі властиві другорядному сіфілїсови можуть появити ся на слизній болонї устної ями, в кутиках уст, на язиці. На шкірі при входї до відходової кишки, на мошнах у мужчин, на полових губах у женщин появляють ся подібні гноячі прищі і називають ся конділомата лата. Всї сї гноячі прищі другорядного сіфілїса містять у своїй ропі (гною, нурві) сіфілїстичний заразок, спосібний заразити здорового чоловіка. Підчас того як виступають другорядні обяви сіфілїстичні, розвиває ся в тїлї значна недокровність і хорий виглядає звичайно дуже блїдий.

Дальший розвій сіфілїстичного зараженя залежить від лїченя. Коли хорий задля несвідомости або задля недбальства не лїчить ся, то хід недуги буває ось який: первісний прищ може загоїти ся і без лїченя за яких сїм до чотирнайцять днів. Але без лїченя не уступає побільшенє (запухненє) лїмфатичних залоз, другорядні прищі на шкірі і слизних болонах горла, носа, устної ями і т. д. На очах виступає запаленє дугівки, зорового нерву і т. д. Всї отсї обяви розвивають ся в протягу кільканайцятьох місяцїв — і їх називаємо другорядними обявами сіфілїстичними.

в) Третьорядні обяви сіфілїстичні.

Є ще й третьорядні обяви сіфілїстичні. Вони не відграничені остро від другорядних, але творять осібну ґрупу через те, щоявля-

ють ся пізнійше по описаних висше, другорядних обявах. Характеристичною прикметою третьорядного сіфілїса є витворюванє запальних ґузів т. зв. ґуматів, які нераз гноять ся і розпадають ся. Той розпад не держить ся на поверхні сіфілїстичного ґуза, але йде і в глуб і доходить до того, що пр. стіна (межи лївою і правою половиною) носа вигниває, а в стінї повстає дїра; може бути й те, що мягке піднебінє вигниває, що тверде (кістне) піднебінє пороздїлює ся так, що задля того ті сіфілїстики говорять вугнаво. До третьорядних обявів сіфілїстичних зачисляємо сіфілїстичне запаленє окостних болон , сіфілїстичні запаленя печінки, легких, серця, мозку і т. д. Одним словом, нема в людськім тїлї такого орґану або його части, що була би безпечна перед сіфілїсом. Є се дуже тяжкі недуги, а важність їх залежить просто від важности дотичного орґану (як серце, мозок) для людського житя. Сіфілїс уважає ся також причиною так званого розмягченя мозку, і висиханя хребетного мозку, а се хороби смертельні.

Всїм тим тяжким недугам і то, як ми бачили, всїх можливих орґанів людського тїла, зглядно великим спустошеням у тих орґанах, запобігає успішно розумне, умієтне лїченє, переведене в свій час. Сіфілїс є тяжкою недугою, але при розумнім лїченю можна хорого цїлковито вилїчити так, що не лишить ся з неї нї слїду в тїлї хорого сіфілїстика — і се є нагородою для лїкаря і для хорого за дов-

гий і мозольний труд підчас лїченя. Властивим, (специфічним) ліком на сіфіліс є ртуть (живе срібло) у ріжних хемічних формах і йод. Се вже діло лікаря вибрати форму ліка, означити його скількість і означити час як довго треба уживати тих ліків, щоби цїлковито подужати.

3. Мягкий прищ (мягкий шанкер, ulcus molle).

Мягкий прищ (шанкер) є заразливою недугою, викликаною мікробами; їдь його містить ся в ропі гноячого мягкого прища і заражує здорового чоловіка або жінку тим способом, що входить в рану, хочаби й дуже маленьку, яка повстала через драпанє, обтертє шкіри і т. д. Спосіб зараженя зовсім подібний, як при зараженю твердим прищем (сіфілїсом). Велика ріжниця межи твердим і мягким прищем (шанкром) лежить у тім, що твердий прищ є загальною (конституціональною) хоробою, яка розходить ся по цілім тїлї, коли навпаки мягкий прищ є місцевою (льокальною) недугою, ограниченою лиш до того місця, яке занедужало; значить, коли мягкий прищ загоїть ся, то на тім уже й конець хороби. З хвилею появи того прища (шанкра) дуже тяжко осудити на певно, чи має ся діло з мягким, чи твердим прищем; навіть досвідчений лїкар не зуміє нераз порішити се важне питанє, хиба аж по довшім вижиданю. Загально беручи ріжниця тих недуг лежить у тім, що мягкий прищ, коли його стискає ся

пальцями, видає ся мякшим, ніж твердий; а дальше в тім, що мягких прищів може бути й кілька нараз, коли противно твердий прищ найчастійше лиш один. Також і в тім ріжниця, що залози в пахвинах, опухаючи при мягкім прищи, болючі, дуже часто загноюють ся, творять великі і болючі боляки (бубо), які дальше лускають і з них виливаєть ся богато нарви (гною), коли противно при твердім прищи опухнене залоз у пахвинах доходить до меншого степеня, неболюче і опухлі залози ніколи не загноюють ся. Розріжнене тих обох прищів часом іще й тому не можливе, що оба зараженя, і мягким і твердим прищем, можуть виступити рівночасно. Тоді очевидно кождий прищ для себе має свій властивий хоробливий розвій.

Мягкий прищ може загоїти ся за 4 — 5 неділь. Лїченє зміряє до того, щоби прищ удержати можливо в чистім станї при помочи десінфекційних ліків, а надто недопустити до витвореня боляків (бубонів), що повстають звичайно при значнім гноєню мягкого прища тай неспокійнім захованю хорого. Коли вже стала червоніти шкіра понад зпухлими залозами в пахвинах, треба конечно лежати в ліжку, прикладати зимну воду або лїд, а коли боляки наповнили ся нарвою (гноєм), треба їх розтяти ножем і лїчити так як хірурґ. З того ясно кождому, що бубони є дуже непожаданою комплїкацією прища, бо ціла недуга стає через те довшою і приковує хорого до ліжка.

Ще прикрійшими бувають комплікації мягкого прища: 1) коли виступає завмиранє ткани в сусїдстві мягкого прища так, що цїлу хоробу називаємо ulcus molle gangraenosum, і 2) коли мягкий прищ показує наклін що раз дальше розширяти ся і займати сусїдну шкіру, підчас коли перші хорі місця гоять ся і покривають ся шрамами. Сей рід мягкого прища називає ся ulcus molle serpiginosum (мягкий прищ повзаючий); він може тревати навіть кілька або й кільканайцять місяцїв.

4. Запаленє головки мужеського члена (balanitis).

Головка (жолудь) мужеського члена покрита у новонародженої дитини залупою. Але підчас полового дозріваня показує ся природна потреба залупити мужеський член, то зн. відтягати залупу з головки в зад так, щоби головка обнажила ся. Дїє ся се, через напруженє (ерекцію) мужеського члена, при чім головка неначе висуває ся з під залупи. Коли залупа на переді звужена так, що не може відтягнути ся, то під нею назбирає ся доволї лойоватої маси, або нераз занечищує ся головка під залупою трипровим гноєм і від того всього пухне, червонїє і стає болючою шкіра головки, а сей стан називаємо запаленєм головки. В горячі часи в лїтї в горячих землях, як Арабія, Палестина, виступає се запаленє частійше нїж у зимі або в зимних краях. Тому то заведено у народів у горячім підсоню,

як у Жидів, Неґрів в Африці, Мексиканців і инших, звичай обрізувати залупу у новонароджених дітий, а те »обрізане відбувало ся й відбуває ся ще й нині як складова часть ретуалу відповідної віри. По »обрізаню« стає головка ціле житє непокрита залупою і через те стає неможливим, аби на головці задержав ся довший час трипровий гній в такій скількости, щоби від того могла запалити ся шкіра головки.

Лічене запаленя головки члена має головно на меті очищене захорілої части. Коли залупа доволї широка і дасть ся легко відтягнути, то вистарчить уже саме змиване чистою перевареною водою і сухе удержуване хорої части. Колиж залупа звужена, то треба усунути звужене через розрізане залупи (не »обрізане«). Очевидно, що се може зробити лише лікар.

5. Бородавковаті нарости на полових частях тїла (condylomata accuminata)

Бородавковаті нарости виростають часом у женщин на головці члена, особливо по обох боках привязки залупи і в ровику поза головкою, а у женщини у входї до похви навіть серед звичайних відносин, лишень задля нечистого удержуваня полових орґанів. Найчастїйше причиною великого розросту бородавок на полових орґанах є безнастанне подражнюване гноєм із довготревалої трипрової недуги. З тих бородавковатих наростів пускає ся легко кров, особливо підчас полових

зносин, а при тім виступає біль у міру того, чим більше бородавок і чим більше вони виросли. Щоби їх позбути ся, треба їх видрапати острою ложкою, випалити ляпісом і треба утримувати головку члена чисто; інакше вони відростають. Драпане і випалюване — се виключно діло лікаря.

6. Вуши (pediculi pubis)

Кругом полових орґанів розводять ся часто вуши, відмінної породи від вуший звичайних на одіню. Вуший можна набрати ся від другого, коли вони на нім уже є, а про се не тяжко підчас полових зносин. Вуши розсідають ся в волосю на полових орґанах, а коли їх довший час полишить ся в спокою, то вони розлазять ся і на волосє під пахами і на брови. Вуши є причиною, що шкіра свербить на тім місци, де вони розвели ся і чоловік мусить безнастанно чіхати ся і драпати ся.Через драпане повстає по цілім тїлї богато прищів, що ще збільшають сверблячку. Вуши з товариських зглядів не менше прикрі, як сверблячка і прищі.

Звичайно вистарчить один раз намазати всі завушені місця шарою мастию (unguentum hydrargyri cinereum), зробленою з ртути і товщу, щоби вигубити всі вуши і очистити шкіру. Треба втирати бодай чверть години: а взяти до того 5 — 10 ґрамів шарої масти. За добу треба взяти теплу купіль і обмити тїло від масти і убитих вуший.

7. Короста (scabies)

Короста се галапас, подібно як вош, але значно менший. Короста вкопуєть ся під пришкірок особливо на тих місцях, де творять ся фалди шкіри, бо там їй теплійше. Отже: межи пальцями на руках, на мошнах, на мужеськім члені здовж пояса, де одінє все сильнійше притиснене до тіла і т. д. Підчас полових зносин із особою, що має коросту, переходить короста з її полових орґанів на полові орґани здорової особи, вдирає ся під пришкірок і спричиняє велику сверблячку, більшу в ночи, ніж у день, бо в ночи огріває ся тіло під покривалом у ліжку, а в теплї короста успішнійше розвиває ся під пришкірком.

Коросту можна вигубити стираксовою мастию; масти тої треба на один раз ужити 50 — 100 ґрамів, а втирати треба енерґічнійше і довше (45 — 60 мінут), чим при вошах, щоби масть зайшла під пришкірок. По добі треба взяти легку купіль, треба перемінити білє на собі і на ліжку, а коли сверблячка не уступила цілковито, то треба за кілька днів натиранє повторити. Стираксова живиця, якої вживають до приготовленя масти, має властивий запах, для деяких осіб дуже немилий.

ЗАКІНЧЕНЄ.

Із того, що було сказано, слідує, що довго управляна онанія нищить здоровлє безповоротно, а знов заразливі хороби полові, трипер і твердий прищ (шанкер) зі своїм коне-

чним наслідком загального сіфіліса, є великим нещастєм для кождого, хто заразить ся одною з тих недуг. Не тому нещастєм, немов би сї хороби приносили нечесть, бо в очах лікаря кождий хорий є лише хорим чоловіком, що потребує помочи, але нещастєм тому, бо трипер і сіфіліс є в силї при неприязних відносинах знищити здоровлє чоловіка, хоча би він був до тепер найздоровійший. Зі знищенєм здоровля нищить ся й ціле щастє чоловіка, бо хто неспосібний до працї, той не способний до повного житя, зложеного як-раз із розумного подїлу між тїлесну й духову працю тай розривку. Велич нещастя оцінить у повній мірі лише той, хто вже утратив здоровлє. І жаль великий, що чужа втрата має за мало поучаючої сили для одиницї з повним здоровлєм. Хто втратив здоровлє і мусїв зречи ся дуже вчасно тих житєвих замірів, які снував у своїй молодечій уяві, той признасть слушність реченя, що хвиля перелетної розкоші, при чім набавив ся тяжкої заразливої хороби, не стоїть у ніякім відношеню до тої втрати, яку поніс рівночасно; і признасть певно, що труд понесений при захованю цїлковитої чистоти тїла, є дрібницею проти тих мук тїла, а ще більше души, яких приходить ся зазнати кождому, хто стоїть під впливом переконаня, що утратив безповоротно своє кріпке здоровлє. Бо хоча і вилїчить ся, то всеж воно не буде те первісне, непорочне здоровлє, але латане.